

ETT STARKT SVERIGE EFTER KRISEN

POLITIK FÖR FLER JOBB OCH FÖRETAG,
BREDDAT ÄGANDE OCH OFFENTLIG EKONOMISK HUSHÅLLNING

ETT STARKT SVERIGE EFTER KRISEN

– politik för fler jobb och företag, breddat ägande
och offentlig ekonomisk hushållning

INNEHÅLL

Ett starkt Sverige efter krisen	5
Fler i arbete, minskat utanförskap och ökad självförsörjning	7
Entreprenörskonto för soloföretag	8
Inför matchningsanställningar	10
Förstärk nystartsjobben	11
Inför statlig dagpenning	11
Aktivitetskrav i försörjningsstödet	13
Differentierat lönebidrag för Arbetsintegrerade sociala företag	13
Dubbelt jobbskatteavdrag för utsatta grupper	15
Reformera etableringsersättningen	15
Några förslag för ett gott klimat för innovation och investeringar	18
Förenkla momsens för små företag	18
Locka hit utländsk expertkompetens	19
Sänk stämpelskatter för företag	19
Låt styrelsearvoden beskattas som andra uppdrag	20
Bättre regler för personaloptioner	21
Ekonomisk hushållning och minskad ohälsa	22
En ny sjukskrivningsmiljard	22
Ekonomiska incitament för god folkhälsa	24
Fysisk aktivitet på recept i högkostnadsskyddet	25
Förstatliga hälso- och sjukvården	26
Inför fritidskort för barn	27
Effektivitet och prioriteringar i kommunsektorn	28
Inför ett effektivitetskrav på kommuner och öka stödet	28
Inför kommunalskattebroms	30
Utökat uppdrag för statens servicecenter	30
Ekonomisk ojämlikhet och ägande	31
Möjliggör för fler anställda att deläga	31
Förbättrat investeraravdrag	32
Inför startlån för förstagångsköpare	34
Underlätta för ägarlägenheter	34
Möjliggör hyrköp	35
Översyn av statligt ägande	36
Avyttra statligt ägda bolag	36
Referenser	39

Ett starkt Sverige efter krisen

Kristdemokraternas ekonomiska politik bygger på tanken om social marknadsekonomi, vilket kortfattat innebär att samhällsekonomin byggs bäst utifrån marknadsmodellen – men att modellen behöver kompletteras med en personalistisk människosyn och grundläggande värden för att fungera väl. Marknadsekonomin ger förvisso effektivitet, men lika viktigt är att ekonomin ger den enskilde frihet och utrymme – men också ansvar – att tillsammans med andra verka för det gemensamma bästa. Däri uppstår den sociala dimensionen i den sociala marknadsekonomin.

Den ekonomiska politiken ska därför syfta till utveckling som skapar resurser för att åstadkomma en bättre livssituation för alla människor. Viktiga delar är att skapa förutsättningar så att alla har möjlighet att arbeta i relation till sin förmåga, att den som är utsatt kan få stöd och att välfärden fungerar, att resurser förvaltas på ett hållbart sätt samt att företagande och innovation främjas genom en väl fungerande marknadsekonomi med effektiv konkurrens, stabila institutioner och etiskt handlande.

Sverige står inför en rad problem och utmaningar som inte minst berör det ekonomisk-politiska området. Arbetslösheten är betydande och långtidsarbetslösheten växer. Redan före pandemin var de strukturella utmaningarna stora: tudelningen på arbetsmarknaden var kraftig och många var inte självförsörjande och samtidigt med hög arbetslöshet fanns betydande kompetensförsörjningsproblem.

I pandemins spår har permitteringar och varsel följt. Nästan en halv miljon svenskar är nu arbetslösa, vilket är en hög siffra – särskilt som vi vet från tidigare kriser att risken är stor att fler efter en ekonomisk kris fastnar allt längre bort från arbetsmarknaden, också efter att ekonomin återgått i mer av ett normalläge. Arbetslöshet minskar enskildas och familjers ekonomiska trygghet och innebär att arbetsgemenskap går om intet, samt att kunskap och kompetens riskerar att göra detsamma. Samtidigt påverkas samhällsekonomi och offentliga finanser, och därmed finansieringen av välfärden, negativt.

Välfärdens finansiering riskerar också att drabbas av påfrestningar av en växande ohälsa. Vårdskulden under pandemin ska läggas till redan långa vårdköer som ökar sjukskrivningarna, samtidigt som ohälsans kostnader också av andra skäl riskerar att öka.

Både arbetslöshet och ohälsa spelar stor roll för kommunsektorn, som har en avgörande roll för välfärden, samtidigt som kommunernas skatteuttag påverkar hushållen och villkoren för arbete.

Det finns behov av att stärka tillväxt, innovation och goda förutsättningar för företagande och arbete så att välståndet kan öka. Där behövs både reformer för mer företagsamhet, men också en försäljning av statliga bolag utan tydliga samhällsuppdrag kan bidra till bättre fungerande marknader på vissa områden, och samtidigt minska en statsskuld som ökat efter pandemihanteringen.

Enskildas och familjers möjligheter till arbete och egenförsörjning är den viktigaste komponenten för att minska klyftor och öka jämlikhet. Samtidigt är fördelningen i ägande av tillgångar en faktor som spår på ojämlikheten mellan generationer och grupper samt även mellan könen, även om inte minst offentligt finansierade välfärdstjänster fortsatt har en tydligt omfördelade roll.

Denna rapport är inte på något sätt heltäckande, men syftar till att med konkreta förslag bidra till att minska de problem och utmaningar som kortfattat beskrivs ovan. I flera fall

driver Kristdemokraterna redan omfattande politik på dessa områden. En del av dessa sedan tidigare presenterade förslag redogörs kortfattat för i rapporten, tydligt markerat, för att läsaren ska se hur de nya förslagen passar in i en helhet och kompletterar de tidigare.

Fler i arbete, minskat utanförskap och ökad självförsörjning

Arbetslösheten har ökat dramatiskt under pandemin och på kort sikt måste stort fokus läggas på att få tillbaka många av de arbeten som pausats eller förlorats för att arbetslösheten inte ska bita sig fast. Tyvärr adderar detta till att Sverige under relativt goda omständigheter före pandemin misslyckats med att få bukt med ett brett utanförskap och en hög arbetslöshet. Arbetslösa i utsatt ställning¹ på arbetsmarknaden har ökat i andel, men även i antal, under flertalet av de senaste åren, vilket skapat en tudelad arbetsmarknad. Under krisen har situationen förvärrats för dessa grupper, ofta utrikes födda med bristande utbildning, då de hamnat allt längre bak i jobbkön. Det riskerar att bidra till ökade sociala problem och ökad ojämlikhet.

För personer som står långt från arbetsmarknaden är det viktigt att det finns såväl aktiva insatser som bra drivkrafter till arbete, samtidigt som tillvaron är rimlig under tid med ersättningar och bidrag. Att, och hur, det lönar sig att arbeta arbete spelar roll för sökbenägenhet och också för vilka jobb som kan växa fram i en ekonomi. Ekonomiska drivkrafter är generellt viktigt, men har större betydelse för personer som finns närmare arbetsmarknaden, och något mindre betydelse för personer som befinner sig långt ifrån och i större utsträckning saknar kvalifikationer som efterfrågas på arbetsmarknaden, där aktiva insatser spelar större roll. Krav och tidsgränser i ersättningar och bidrag är en annan faktor som påverkar.

För stora grupper behöver det fortfarande löna sig bättre att arbeta, samtidigt som det alltid måste finnas en avvägning mellan drivkrafter till arbete och möjlighet till en dräglig tillvaro i utformningen av ersättningar och bidrag. Och om fokus hamnar ensidigt på bidragsminskningar *i sig*, och inte effekter av sådana, kan förslagen dels innebära långvariga försämringar i levnadsvillkor, men de kan också bli kontraproduktiva och skapa fattigdomsfällor och ökat bidragsberoende.

Kristdemokraterna har därför sedan tidigare föreslagit bland annat dubbelt jobbskatteavdrag på låga inkomster för personer som går från utanförskap till arbete, för att ge extra incitament att ta ett jobb och för att göra fler jobb lönsamma. Vi har också föreslagit en omfattande reform av försörjningsstödet där alla som har försörjningsstöd på grund av arbetslöshet – mer än hälften av gruppen – förs över till en statlig dagpenning, som ökar drivkrafterna till arbete genom att minska marginal- och tröskeeffekter och innebär tillgång till mer insatser.

Men skillnaden mellan att arbeta respektive inte arbeta är fortsatt för liten för personer i vissa grupper. Det gäller inte minst de som uppbär försörjningsstöd, där marginaleffekterna i grunden är hundraprocentiga. Samtidigt är de aktiva insatserna i bidrags- och ersättningsystemen generellt sett för svaga, vilket bidrar till passivitet och minskar jobbmöjligheter.

Arbetslöshets- och sjukförsäkringen är relativt sett genomreformerade. Pandemin har dock inneburit såväl förändrade kvalificeringsregler som höjd ersättningsnivå i arbetslöshetsförsäkringen, där det sistnämnda minskar drivkrafter till arbete. A-kassenivåerna bör därför återgå till förkrisnivåer. Det är också i arbetslöshetsförsäkringen som effekten av ökade drivkrafter blir större i ett någorlunda normalt konjunkurläge.

Utöver tidigare föreslagna reformer föreslår vi nu ytterligare grepp för den arbetslösa att bryta passivitet, öka anställningsbarhet, och hitta vägar till egenförsörjning – men också nya möjligheter för arbetsgivaren att anställa.

¹ Dvs de som är födda utanför Europa, saknar fullständig gymnasieutbildning, har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, eller är 55 år eller äldre (Arbetsförmedlingen).

Förslag:

- En ny typ av entreprenörskonto skapas.
- Inför matchningsanställningar.
- Förlängd anställningstid i nystartsjobb för nyanlända.
- Utred varaktigt samhällsnyttig sysselsättning för personer längst från arbetsmarknaden.
- Differentierat lönebidrag för Arbetsintegrerade sociala företag.
- Kompletterande försörjningsstöd under etableringsperioden tas bort.
- Etableringstillägget i etableringsersättningen individualiseras.

Viktiga förslag sen tidigare

- Statlig dagpenning bör ersätta försörjningsstödet för arbetsföra.
- Dubbelt jobbskatteavdrag bör införas för utsatta grupper som börjar jobba.
- Etableringsprogrammet bör göras flexibelt, förlängas till som mest fem år, och göras obligatoriskt de första två åren.
- Det ska vara ett krav för kommuner att ställa aktivitetskrav i försörjningsstödet.
- Tillfälligt förstärkta nystartsjobb och handledarstöd.

Entreprenörskonto för soloföretag

Andelen atypiska jobb och företag på den svenska arbetsmarknaden har ökat de senaste tjugo åren. Med detta begrepp avses visstidsanställningar, bemanningsanställningar och egenanställningsföretag. Enligt Entreprenörskapsforum bedöms 35 till 39 procent av arbeten som inte täcks av kollektivavtal utgöras av sådana anställningar.²

Sverige har samtidigt relativt få egenföretagare jämfört med andra europeiska länder. Enligt Eurostat (2019) räknades 2018 nio procent av arbetskraften som egenföretagare (self-employed), vilket kan jämföras med länder som Italien (22 procent), Polen (18 procent), Nederländerna (16 procent) eller Finland (13 procent).³

Soloföretag är få till antalet i Sverige och lägst andel återfinns bland unga 18-24 år, trots att den gruppen samtidigt har mer erfarenhet av gig- och delningsekonomin.⁴ För att soloföretagande ska vara möjligt för fler så måste enkelheten och flexibiliteten vara stor och den administrativa bördan liten.

Regelbördan är relativt sett störst för de små företagen. Det finns visserligen egenanställningsföretag som kan administrera lön och skatt när enskilda personer tar tidsbegränsade uppdrag hos företag. Men dessa företags administrativa hjälp kan vara kostsam.

Möjligheten till en företagsform som schablonbeskattas för maximal enkelhet skulle kunna bidra till nyföretagande och stärka egenanställdas flexibilitet att kunna ha många uppdragsgivare, och i viss mån deras förhandlingsposition visavi dessa. En sådan möjlighet skulle inte minst kunna gynna de som har bristande språkkunskaper och därmed har svårt att sätta sig in i alla regler som gäller på skatteområdet – något som Branschsaneringsutredningen påpekade redan 1996.⁵

² Entreprenörskapsforum: Vägar till självförsörjning s.80

³ Entreprenörskapsforum: Ny väg in? Soloföretagande, skatteregler och ekonomiska möjligheter

⁴ Global Entrepreneurship Monitor, 2019: Entreprenörskap i Sverige – nationell GEM-rapport 2019 Kap 3

⁵ SOU 1996:172: Licensavgift - en principskiss s. 57

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna vill därför införa ett särskilt entreprenörskonto. Kontot utfärdas av vanliga banker. Från entreprenörskontot får kontoinnehavaren ta ut lön till sitt personliga bankkonto eller kontant, vilket kan göras när och hur ofta kontoinnehavaren vill. Vid utbetalningar till kontoinnehavaren ska banken som utfärdat kontot dra av skatt i form av inkomstskatt och arbetsgivaravgifter och sätta in skattebeloppet hos Skatteverket. Entreprenörskontot är också kontot till vilket entreprenörens alla intäkter betalas. För att undvika att anställda går till entreprenörskapskonto, vilket inte är syftet – görs begränsningar vad gäller omsättning och uppdragsgivare.

- Inget krav på att upprätta årsredovisning och ingen momsplikt upp till 600 000 kr per år.
- En uppdragsgivare får inte samtidigt ha soloföretagaren anställd och en enskild uppdragsgivare får köpa tjänster av entreprenörskapsföretagaren för högst 100 000 kr per år.
- Uttag beskattas med 17,5 procent inkomstskatt och reguljära arbetsgivaravgifter.
- De första 1000 kronorna som tas ut varje månad ska dock vara fria från inkomstskatt. Ett motsvarande grundavdrag på 12000 kr per år men som alltså måste nyttjas med en tolfedel varje månad.
- Obegränsade uttag.⁶
- Socialförsäkringar bygger på historiska uttag.

Den föreslagna modellen kan närmast beskrivas som en *omsättningsskatt* men med finessen att beskattning faller ut vid faktiskt uttag. Det skapar flexibilitet för sparande till semester eller mindre arbetsintensiva perioder.

I förslaget uppgår inkomstskatten till endast 17,5 procent. Det är en låg skatt men inte så mycket lägre än för en person som har reguljär anställning och tjänar under 20 000 kr per månad. Därutöver har soloföretagaren ingen anställningstrygghet utan är helt beroende av att hela tiden hitta jobb och kunder. En del av målgruppen är dessutom personer som idag skulle kvalificera sig för anställningsstöd.

Bland arbetslösa kan både språksvårigheter och brist på utbildning utgöra hinder för reguljär anställning. Om dessa personer kan driva enmansföretag som i huvudsak kan sälja tjänster till olika kunder under kort tid upphör den risk en arbetsgivare normalt sett tar genom en anställning. Det kan exempelvis handla om inhopp i serviceföretag när de har en arbetstopp och det kan handla om försäljning av tjänster direkt till hushåll.

För hela samhällsekonomin, utöver minskade sociala kostnader, har systemet potential genom ökat arbetsutbud som kommer hushåll och företag till del.

I modellen sänks inkomstskatten medan arbetsgivaravgifterna förblir desamma som för en vanlig anställning. Detta för att undvika att skapa dolda underskott i de socialförsäkringssystem som soloföretagaren får rätt till genom sina uttag från entreprenörskontot.

Hela den offentligfinansiella kostnaden uppstår därmed genom minskade inkomstskatteintäkter. Kommunerna ska ersättas av staten för skattebortfallet genom att skatteuttaget avräknas mot reguljärt skatteuttag.

⁶ Upplägget bygger på redovisnings- och momsfrihet, varför även uttag som används till kostnader kommer att beläggas med skatt. Det månatliga skattefria uttaget kompenserar i viss mån för detta, men formen passar sämre för verksamheter med större kostnader.

Om systemet är framgångsrikt skulle såväl statens som kommunernas kostnader minska och skatteintäkter öka. Effekten är dock svårberäknad eftersom förslaget innebär en ny företeelse i det svenska skattesystemet. Det kan inte uteslutas att redan etablerade ensamföretagare kan välja entreprenörskonto, men gränser för moms- och redovisningsfrihet är satta för att tydliggöra syftet med reformen är att personer som av olika skäl inte har kommit in på arbetsmarknaden ska se en chans här. På grund av osäkerheter behöver det föreslagna systemet utredas närmare, inte minst vad gäller entreprenörskontots funktion i relation till anställningar och övrig beskattning.

Inför matchningsanställningar

När en person varit borta länge från arbetsmarknaden, eller inte alls kommit in på den, uppstår ofta en osäkerhet för arbetsgivare kring att anställa personen. Olika typer av subventionerade anställningar är då ett viktigt verktyg för att fler ska få chansen till ett jobb. Men även med subventioner uppfattar många arbetsgivare att det är en stor sak att ta ett arbetsgivaransvar för en person, och finns det då en osäkerhet på grund av bortavaro innebär ofta denna osäkerhet att anställningen uteblir.

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna anser att matchningsanställningar bör genomföras som en åtgärd mot detta problem. Förslaget bygger på den utredning som Alliansregeringen tillsatte och som presenterade sitt förslag 2015.⁷ Den socialdemokratiska regeringen har dock inte genomfört förslaget.

Matchningsanställningar innebär att personer med längre frånvaro från arbetsmarknaden får en anställning hos en matchningsaktör som i sin tur rustar och ger stöd till dessa personer och hyr ut dem till olika företag och arbetsplatser. Målgruppen för matchningsanställningar ska vara personer som varit långtidsarbetslösa längre än tre år och tidigare tagit del av arbetsmarknadsåtgärder, men av olika skäl inte lyckats komma tillbaka i arbete.

Matchningsaktören får det anställningsstöd i form av olika lönestöd som idag utgår till den som anställer personer som varit borta från arbetsmarknaden en längre tid. Matchningsaktören får också behålla de intäkter som man kan få genom att hyra ut personen i fråga. Andra arbetsgivare får därigenom möjlighet att, utan att själva behöva ta det fulla arbetsgivaransvaret, pröva någon som varit utan jobb en längre tid och den enskilde får under denna period den trygghet som en anställning innebär i sökandet efter en plats på arbetsmarknaden.

Modellen ger den långtidsarbetslöse en möjlighet att prova på olika arbetsuppgifter och arbetsplatser och en chans att bli kvar hos någon av matchningsaktörens kundföretag. Matchningsaktören kan på det sättet bli en brygga över till arbetslivet.

Matchningsanställningen ska kombinera arbete med kompetensutveckling, och ska innehålla ett socialt och praktiskt stöd både till den enskilde och arbetsplatsen där personen utför arbetet. Den anställda arbetar och får lön under 75% av tiden och deltar i kompetenshöjande och stödjande insatser under resterande tid. Anvisningen hos matchningsaktören, personens egentliga arbetsgivare, innebär ett längre åtagande för matchningsaktören genom att vara i 24 månader. Arbetsförmedlingen gör urvalet och fattar beslut om deltagande i en matchningsanställning utifrån uppsatta kriterier, såsom tidigare prövningar mot arbetsmarknaden och deltagande i andra insatser. Matchningsaktörerna ska utses genom offentlig upphandling och får sina intäkter genom att hyra ut personal. Därutöver utgår en prestationsbaserad ersättning för matchningsaktören om en person övergår i reguljär anställning.

⁷ A2015/881/A: Matchningsanställningen – nya vägar till jobb

Matchningsaktörer kan vara rekryteringsföretag, omställningsföretag, sociala företag, utbildningsföretag och bemanningsföretag – som redan idag har en vana att jobba med personer i relation till arbetsmarknaden. Insatsen bör till en början omfatta i storleksordningen 3000-5000 personer, för att sedan kunna skalas upp.

Med utgångspunkt ifrån beräkningar gjorda i den statliga utredningen från 2015 bedömer vi att kostnaden det första året kan uppgå till 1,1 mdr kronor. Det bygger på utredningens bedömning om att den genomsnittliga anställningstiden är nio av tolv månader. Beräkningen bygger vidare på taket i lönebidragen som är 20 000 kronor, en utbildningskostnad på 4000 kronor och en prestationsersättning på 5200 kronor, samt att programmet omfattar 3000 personer.

Förstärk nystartsjobben

Nystartsjobb är en subventionerad anställningsform som är riktad till långtidsarbetslösa. Den har enligt utvärderingar den bästa övergången till vanligt jobb, med en övergång till arbete för 30-37 procent av deltagarna. Samma siffra för regeringens egen reform, extratjänster, är 5 procent.⁸ Nystartsjobb gör arbetsgivarens kostnad för en anställning väsentligt lägre och styckkostnaden för staten är – jämfört med extratjänsterna – hälften så stor.

Forskning har visat att inflödet till nystartsjobben ökat när subventionen höjts.⁹ För att i samband med krisen motverka att långtidsarbetslösheten växer finns det alltså anledning att tillfälligt förstärka subventionen för att fler ska finna det attraktivt att anställa via nystartsjobb, vilket Kristdemokraterna tidigare föreslagit.¹⁰

Senare forskning menar att sänkta arbetsgivaravgifter kan motiveras särskilt för nyanlända, eftersom de jobb som dessa får sannolikt inte skulle blivit till i annat fall. Således är dödviktseffekterna små och vinsterna större. Utöver det framhålls att rättighetstiden om två år är en för kort period för att målgruppen ska kunna förvärva tillräcklig kompetens och produktivitet för att kunna ”stå på egna ben”.¹¹ För stora delar av gruppen nyanlända är detta särskilt påtagligt, eftersom de ofta har kortare utbildningsbakgrund och svaga kunskaper i svenska.

Kristdemokraternas förslag

- Tillfälligt fördubblad subvention i nystartsjobben efter krisen, möjlighet att få nystartsjobb redan vid 6 månaders arbetslöshet, och handledarstöd.
- Förlängd möjlig tid i nystartsjobb för nyanlända från två till tre år. Åtgärden bör vara permanent och beräknas kosta 1,5 miljarder kronor, vilket måste ställas i relation till arbetslöshetens kostnader för gruppen.

Inför statlig dagpenning

När försörjningsstödet infördes var tanken att det skulle vara ett komplement till samhällets generella system och ge hjälp när de generella systemen är otillräckliga till exempel för personer med sociala problem, eller som på annat sätt inte bedömdes ha arbetsförmåga. Det ekonomiska biståndets uppgift är att träda in vid tillfälliga försörjningsproblem. Målgruppen har dock kraftigt förändrats och antalet arbetsföra bidragstagare har ökat mycket senaste åren, enligt Socialstyrelsens senast tillgängliga statistik.¹² Försörjningsstödet har alltså kommit att bli mer av en arbetslöshetsförsäkring och en sista utpost för de som ännu inte kan matchas mot arbetsmarknaden. Kommunernas kostnader för ekonomiskt bistånd för hushåll

⁸ Budgetpropositionen 2020/21:1

⁹ IFAU, 2012:6: Leder nystartsjobben till högre sysselsättning?

¹⁰ Se KD vårmotion 2020

¹¹ Anders Forslund, En inkluderande arbetsmarknad, Forte Talks 2019 – Välfärd för framtiden.

¹² Socialstyrelsen, 2020: Statistik om ekonomiskt bistånd 2019

där sökande har arbetslöshet som försörjningshinder uppgick, enligt den senaste rapporten från Socialstyrelsen 2019, till 5,5 miljarder kronor.¹³

Utformningen av försörjningsstödet talar till stora delar emot att arbetslösa med arbetsförmåga ska vara där. För det första är margineffekterna av att gå till arbete oftast 100 procent. För det andra blir sanktioner för att få del av försörjningsstödet trubbiga eftersom kommunen i slutändan måste garantera levnadsstandard. För det tredje är det staten som står för arbetsmarknadspolitiken i Sverige, samtidigt som kostnaderna för arbetslösa med försörjningsstöd ligger hos kommunerna.

Kristdemokraternas förslag

- Inför statlig dagpenning.

Kristdemokraterna har därför sedan tidigare föreslagit att en statlig dagpenning införs tydligt kopplad till deltagande i arbetsmarknadsinsatser, som ersätter försörjningsstödet för arbetsföra personer. Staten tar därmed över kommunernas kostnad för ekonomiskt bistånd där sökande har arbetslöshet som försörjningshinder. Detta är en stor reform som genom krav på motprestation – deltagande i rustande insatser – och ökade ekonomiska drivkrafter till arbete skulle bryta bidragsberoende.

Den statliga dagpenningen är individualiserad, inte behovsprövad, beräknad per dag och tydligt kopplad till krav på deltagande i insatser från Arbetsförmedlingen – till skillnad från försörjningsstödet som är på hushållsnivå och behovsprövad. Det ökar drivkrafterna till arbete generellt genom att minska marginal- och tröskeeffekter i allmänhet och gör det väsentligt mer lönsamt att ta arbete enskilda dagar.

Den statliga dagpenningen gör att det lönar sig att ta ett arbete. Vid en dagslön på 1000 kr räknas bara den dagens dagpenning av mot intjänad inkomst, vilket innebär att personen får behålla 68 procent av intjänad inkomst, jämfört med 0 procent med dagens system. Inom ramen för försörjningsstödet finns idag möjlighet att behålla 25 procent av stödet vid övergång till arbete. Från och med den 1 januari 2022 utökas denna del till 50 procent, och möjligheten att fortsatt ta emot försörjningsstöd samtidigt som lön gäller i två år. Kristdemokraterna är positiva till detta, men utvärderingar av den nuvarande nivån har visat att stimulansen inte används eller efterfrågas i någon större utsträckning (den sker inte per automatik). Med den statliga dagpenningen ges stimulansen per automatik som del av systemets utformning. Utöver detta har Kristdemokraterna föreslagit ett dubbelt jobbskatteavdrag för gruppen, vilket ytterligare tjänar som bonus att gå från bidrag till arbete. Det gör att det blir lönsamt för personer att ta tillfälliga jobb och utöka sin arbetstid.

- Utred varaktig samhällsnyttig sysselsättning för personer längst från arbetsmarknaden.

Det behövs en lång rad verktyg för att bryta passivitet och utanförskap. De bredare förslagen vi redan driver eller föreslår i denna rapport kommer vara verkningsfulla för många, men det behövs också särskilda insatser som bryter passivitet och utanförskap för personer som under lång tid stått långt ifrån den reguljära arbetsmarknaden. Trots flera förslag i denna rapport för att bekämpa långtidsarbetslösheten, finns grupper som varit borta från arbetsmarknaden så länge att de ändå kan komma att finnas kvar i systemet för statlig dagpenning och som har svårt att tillägna sig insatserna där, eller i nuvarande försörjningsstöd, där passivitet är mer regel än undantag; alltså personer i arbetsför ålder, utan funktionsnedsättning, men som på grund av låg utbildning och/eller språkproblem inte kommer in på svensk arbetsmarknad ens efter 5-10 år och där passivisering ytterligare försvårar inträde i egen försörjning.

¹³ ibid

Denna grupp behöver få en meningsfull sysselsättning som ger dem ett sammanhang, och som även innebär att samhället kan dra nytta av deras förmåga. Det är också viktigt för självkänslan att kunna visa att man utför ett arbete som det övriga samhället har nytta av. Att ställa krav på att bidragsförsörjda personer sysselsätts ökar legitimiteten i bidragssystemen och minskar även risken för att bidrag och ersättningar kombineras med svartarbete.

Vi vill därför utreda hur personer som varit länge i statlig dagpenning eller försörjningsstöd i nuvarande regelverk – ska vara sysselsatta med samhällsnyttiga insatser på ett vis som inte väsentligt tränger undan vanliga företag och jobb, men som ändå skapar ett mervärde.

Aktivitetskrav i försörjningsstödet

I väntan på ett system med statlig dagpenning har Kristdemokraterna även föreslagit att kommunerna ska ställa aktivitetskrav, som kan användas för att arbetslösa ska delta i utbildning, praktik eller liknande för att få bibehålla sitt försörjningsstöd. Detta är något som visat sig ge övervägande positiva effekter på arbetsutbudet, främst för unga och nyanlända.

Men alla kommuner ställer inte krav. Det är idag frivilligt och åtgärderna inom aktivitetskraven skiljer sig mycket åt.¹⁴ Därför borde aktivitetskrav vara regel och införas för alla som befinner sig i försörjningsstöd på grund av arbetslöshet. Lagen bör därför ändras så att det framgår att kommunerna ska ställa aktivitetskrav. De grupper som går under socialtjänsten för psykiska eller fysiska problem ska kunna undantas från kravet.

Differentierat lönebidrag för Arbetsintegrerade sociala företag

För arbetsgivare som idag anställer en person med nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning finns möjlighet att få lönebidrag. Arbetsförmedlingen står då för en del av lönen under en period, efter en individuell prövning. Lönebidraget är en kompensation för arbetets och arbetsplatsens anpassning.

Lönebidraget, som beslutas av Arbetsförmedlingen, är uppdelat i tre delar. I ett första skede berättigar övergången från arbetslöshet till arbete till ett lönebidrag för *utveckling* under ett till två år (tidigare "utvecklingsanställning"). När arbetsförmågan kunnat fastställas finns möjlighet att få ett lönebidrag för *anställning* – som betalas ut under som mest åtta år (tidigare "lönebidrag"). Om inte personens arbetsförmåga utvecklas under denna tid kan arbetsgivaren ta del av lönebidrag för *trygghet* (tidigare "trygghetsanställning") där ingen bortre tidsgräns finns.¹⁵

Lönebidragets nivå bestäms utifrån lönekostnaden för den anställda och utifrån dennes arbetsförmåga. För alla tre delar gäller ett bruttolönetak för bidraget om 20 000 kronor. Utöver detta kan arbetsgivaren få ett utvecklingsbidrag för kostnader för insatser som bidrar till att personens arbetsförmåga utvecklas. Det uppgår till som mest 2 800 kronor för lönebidrag för anställning respektive trygghet, och som mest till 5 000 kronor för lönebidrag för utveckling.

I Arbetsförmedlingens senaste prognos för utbetalningar 2021-2024 uppskattas snittkostnaden för lönebidrag för utveckling till 20 000 kronor per deltagare, medan snittkostnaden för lönebidrag för anställning och trygghet uppskattas till 14 900 kronor respektive 14 400 kronor. Anledningen till den stora skillnaden kan tänkas bero på att lönerna för de jobb som finns inom utvecklingsfasen är högre än i de andra två kategorierna. Tillägget i form av utvecklingsbidrag är också större för lönebidrag för utveckling, och kan tänkas användas i högre utsträckning under de två år som denna anställningsform används.

¹⁴ IFAU 2018:12 – Arbetsmarknadspolitik för mottagare av försörjningsstöd

¹⁵ Arbetsförmedlingen, 2019: Arbetsmarknadsrapport 2019 samt Arbetsförmedlingen, 2018: Subventionerade anställningar – en översikt

I april 2021 fanns 23 449 personer i lönebidrag för anställning och 30 618 personer i lönebidrag för trygghet. I lönebidrag för utveckling fanns 9 229 personer, varav drygt 2 000 var anställda hos Samhall.¹⁶

Samhalls målgrupp utgörs av personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga som har långa tider utan arbete. Det är dock endast anställningar med lönebidrag för utveckling som Samhall får erbjuda, utöver offentligt skyddat arbete – som ges till personer med så nedsatt arbetsförmåga att personen inte kan utföra något annat arbete, vars behov inte kan tillgodoses genom andra insatser¹⁷, och som inte får användas inom en konkurrensutsatt verksamhet eller sektor¹⁸. Det finns alltså ett glapp i Samhalls verksamhet – mellan de som får lönebidrag för utveckling, och de som hamnar i skyddat arbete. Däremellan befinner sig grupperna som berättigar till lönebidrag för anställning respektive trygghet – vilka utgör cirka 85 procent inom lönebidragssystemet, och vilka står längre från arbetsmarknaden än de med lönebidrag för utveckling.

Resultatet blir att Samhall bereder plats för personer med låg grad av funktionsnedsättning, vars problem snarare är att de står långt ifrån arbetsmarknaden av andra skäl, vilket riskerar att tränga undan möjligheter för personer med funktionsnedsättning som behöver mer varaktigt stöd (men inte i den grad som skyddat arbete innebär). Eftersom Samhall är helägt av staten och får tillskott i statsbudgeten, kan de också erbjuda priser som andra aktörer på marknaden har svårt att konkurrera med.

Arbetsintegrerade sociala företag (ASF) tar idag ofta hand om de som faller mellan stolarna hos Samhall. Det är ett viktigt uppdrag, men som blir allt svårare – framför allt på grund av svårigheter att konkurrera med Samhall enligt aktörerna själva. Resultatet är att antalet ASF har minskat och att antalet anställda inom dessa företag har minskat 33 procent, de senaste åren.¹⁹ Givet problemen på arbetsmarknaden, och ASF:s förmåga att anpassa verksamheten till personer som på annat sätt har svårt att få jobb eller tillgodogöra sig utbildningsinsatser, måste detta betraktas som ett misslyckande.

Kristdemokraternas förslag

Mot bakgrund av detta föreslår vi:

- att utvecklingsbidraget för lönebidrag för anställning respektive trygghet höjs till 5000 kronor i månaden – vilket är samma nivå som för lönebidrag för utveckling, när anställningen sker hos ett ASF.

Även om det finns en rimlighet i att utvecklingsbidraget är högre under den tid som arbetsförmågan prövas, så är detta ett relativt enkelt och snabbt sätt att höja lönsamheten i att ta sig an personer i de andra två kategorierna – som står än längre från arbetsmarknaden – utan att behöva justera och differentiera bruttolönetaket. Att höja den del av bidraget som ska gå till utveckling av den enskildes arbetsförmåga är också strukturellt bättre än en generell höjning av lönebidragstaket.

Det kan också anses fel att behovet av tilläggsbidrag för utvecklingsinsatser per automatik blir mindre för att personen tagit del av utvecklingsinsatser tidigare – något som Handikappförbunden framhållit i ett tidigare remissvar.²⁰ Förslaget innebär, förutom att fler personer med lönebidrag ges möjlighet att utveckla och förbättra sin arbetsförmåga, att fler personer med mer betydande behov av insatser kan få det. En önskad effekt är också att ASF

¹⁶ Arbetsförmedlingens statistikdatabas

¹⁷ Arbetsförmedlingen, 2019: Arbetsmarknadsrapport 2019

¹⁸ Förordning (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga

¹⁹ Intervju med Coompanion, april 2021

²⁰ Handikappförbunden, 2016: Remissvar: Förtydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, Ds 2016:14

genom förslaget får stärkt ekonomi och bättre konkurrensmöjligheter, vilket möjliggör för fler anställningar med lönebidrag hos dessa arbetsgivare.

Kristdemokraterna bedömer att den offentligfinansiella kostnaden för förslaget uppgår till 260 miljoner kronor per år och att cirka 2000 nya jobb kan skapas.

- att Samhalls verksamhet breddas till att innefatta även de personer som berättigar till lönebidrag för anställning respektive trygghet.

Det är inte rimligt att Samhall, inom lönebidragssystemet, endast har möjlighet att anställa de personer som står närmast arbetsmarknaden. Denna brist på flexibilitet gör det rimligen svårare för bolaget att lyckas med sitt samhällsuppdrag i denna del. Samhall har själva menat att vilken typ av lönestöd som utgår bör baseras på dess syfte och funktion, och inte bestämmas utifrån att det är just Samhall som är arbetsgivaren.²¹

Personer med funktionsnedsättningar, såväl som mindre företag inom det privata näringslivet, beskriver att de höga kostnaderna kopplade till arbetsgivarens ansvar för arbetstekniska hjälpmedel och anpassning av arbetsmiljön utgör ett hinder för anställning. Kristdemokraterna föreslår därför en utredning av hur det kan förenklas för små och medelstora företag att anställa personer med funktionsnedsättning.

Dubbelt jobbskatteavdrag för utsatta grupper

För att öka drivkrafterna till arbete vill Kristdemokraterna att det ska löna sig bättre att gå från bidrag och ersättningar till arbete – särskilt för de grupper som står långt från arbetsmarknaden. Vi har därför sedan tidigare föreslagit dubbla jobbskatteavdrag för dessa grupper, för att ge extra incitament att ta ett jobb och så att fler jobb kan växa fram – något som lyfts fram av forskare på senare tid.²²

- För långtidsarbetslösa vill Kristdemokraterna införa en modell med dubbelt jobbskatteavdrag i dubbelt så många månader som personen varit arbetslös. Antalet månader med dubbelt jobbskatteavdrag kan dock högst bli 24, oavsett tidigare arbetslöshet.
- Det dubbla jobbskatteavdraget bör också ges till alla unga upp till 23 år som omfattas av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och för nyanlända under de första fem åren i Sverige. Det innebär att de grupper som kan komma ifråga för etableringsjobb eller nystartsjobb skulle få en kraftig skattelättnad som gör det lönsamt att ta ett arbete också till något lägre lön.

Reformera etableringsersättningen

För personer som är nyanlända är det viktigt att det finns såväl aktiva insatser som tydliga drivkrafter till arbete, samtidigt som tillvaron är rimlig under tid med ersättningar och bidrag. Det viktigaste är att dessa personer genom etableringsinsatser rustas för arbetsmarknaden, kombinerat med att en sund incitamentsstruktur skapas. Dagens etableringsersättning är en strukturellt bättre ersättning än försörjningsstöd, då ersättningen i huvudsak är individualiserad och bygger på aktivt deltagande, samt ger en väsentligt lägre margineffekt av att ta ett jobb.

När etableringsersättningen infördes var tanken att den skulle ligga över försörjningsstödet för att motivera till deltagande. Etableringsersättningarna har dock inte höjts sedan 2010, ens med prisförändringar, så i praktiken har ersättningen kommit att sjunka relativt försörjningsstöd – vilket kommer förstärkas om justeringar fortsätter att utebli. Detta

²¹ Remissyttrande: Förtydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (Ds 2016:14)

²² Omstartskommissionen, 2020: Idéer för ett starkare Sverige

innebär i grunden stärkta drivkrafter till arbete, men också att fler hushåll blir berättigade till kompletterande försörjningsstöd, vilket minskar lönsamheten i arbete. Idag finns möjlighet till kompletterande försörjningsstöd under etableringstiden. Det förekommer framför allt bland barnfamiljer med många barn eftersom stödet för barn är högre i försörjningsstöd än i etableringsersättningen (där stödet är 800 eller 1 500 kronor per barn och månad). Dessutom beräknas det bara på de tre äldsta barnen i hushållet om det finns fler än tre barn. Inom försörjningsstödet varierar riksnormsnivån med barnets ålder och är mellan 2180 och 3 970 kronor per barn och månad (2021) och gäller för alla barn oavsett antal (exempelvis barnbidrag och bostadsbidrag dras dock av från riksnormens nivå före utbetalning).

Detta innebär att hushåll med etableringsersättning och många barn i flera fall kan få en disponibel inkomst som ligger under försörjningsstödsnivå och därför kan få kompletterande försörjningsstöd. Det är också för dessa familjer som drivkrafterna till arbete är sämre.

Bland familjer med fler än fyra barn fick vart åttonde hushåll kompletterande försörjningsstöd 2015. Denna andel kan förväntas ökat betydligt sedan 2015 eftersom försörjningsstödet räknas upp i relation till priserna, medan etableringsersättningen inte gör det. Bara sedan 2017 har riksnormen räknats upp med 300-400 kronor per barn. Skulle dessutom etableringsersättningen utsträckas i tid enligt vår modell (se förslag längre ned) så kommer gruppen som uppbär kompletterande försörjningsstöd kunna öka markant.

Kristdemokraternas förslag

- Ta bort rätten till kompletterande försörjningsstöd de första fem åren under tiden med etableringsersättning.

Att ta bort rätten till kompletterande försörjningsstöd under tiden med etableringsersättning de första fem åren stärker drivkrafterna till arbete för barnfamiljer, framför allt för de med många barn, under etableringstiden och bidrar till att familjer inte hamnar i den återvändsgränd och fattigdomsfälla som försörjningsstöd ofta innebär. Samtidigt innebär minskade bidrag en mer begränsad ekonomisk situation, men eftersom det gäller en begränsad tid och, i kombination med fler aktiva insatser, kan förväntas öka arbetsmarknadsdeltagandet och öka inkomsterna på sikt så bedöms förslaget vara välavvägt.

Begränsningen blir också en ytterligare kvalificering in i välfärden. Så är redan fallet exempelvis i arbetslöshets- och sjukförsäkringen – särskilt i de inkomstrelaterade delarna – liksom i sjuk- och aktivitetsersättning och garantipension, där vi även föreslagit att ta bort möjligheter till kvalificeringsundantag som finns för flyktingar.

- Individualisera etableringstillägget i etableringsersättningen.

Etableringstillägget till nyanlända med barn ges, till skillnad från etableringsersättningen i övrigt, på hushållsnivå. Det innebär att ett sammanboende par med barn får behålla etableringstillägget när den första föräldern börjar arbeta, men förlorar det när den andra börjar arbeta. Det gör att drivkrafterna till arbete för den andra föräldern – ofta kvinnan – försvagas kraftigt. Tillägget bör därför individualiseras, som föreslagits i en ESO-rapport från 2018.²³ Trots att förslaget innebär att drivkraften för den första föräldern försvagas något, anser vi det vara välavvägt.

- Etableringsprogrammet bör göras flexibelt, förlängas till som mest fem år, och göras obligatoriskt de första två åren.

Efter etableringsprogrammets två år är det idag bara drygt en tredjedel av de nyanlända som går vidare till reguljärt eller subventionerat arbete, eller reguljär utbildning. Två år är en relativt kort tid i ett nytt land och jämfört med våra grannländer finns ingen flexibilitet i

²³ Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2018:2 Lönar sig arbete 2.0? En ESO-rapport med fokus på nyanlända

programlängden. I Norge kan programmet pågå två till tre år beroende på behov och i Danmark ett till fem år.

Kristdemokraterna har därför sedan tidigare föreslagit ett flexibelt etableringsprogram på mellan 1-5 år, och att programmet ska göras obligatoriskt de första två åren. I det fall den nyanlände uppnår egenförsörjning eller uppvisar adekvata kunskaper i svenska språket inom denna tvåårsperiod omfattas denne inte längre av detta krav.

För kommunerna skulle detta innebära en avlastning, eftersom statens ansvar förlängs för den grupp som inte är matchningsbar. Dessutom innebär ett statligt ansvar att personerna kan matchas mot utbildningar och arbete i hela landet, och inte bara i folkbokföringskommunen.

Några förslag för ett gott klimat för innovation och investeringar

Sverige behöver ett företagsklimat som lägger grunden för fler jobb. Nya jobb kan inte kommenderas fram av politiker utan skapas främst när människor finner det mödan värt att starta och utveckla ett företag, förverkliga en idé och riskera sitt sparkapital.

Kristdemokraterna slår vakt om ett livskraftigt näringsliv som kan skapa fler arbetstillfällen och ökad tillväxt. Vi vet att en majoritet av de nya jobben växer fram i små och växande företag, samtidigt som de stora företagen bidrar till att skapa kluster som drar till sig kapital och expertis och medför ytterligare företag och arbetstillfällen genom att leverantörer av varor och tjänster till de större företagen gärna lokaliserar sig inom detta kluster. Ett företagsklimat som både minskar regelkrångel och lättar skattebördan för de små företagen, och som skapar incitament för växande och större företag att förlägga verksamhet i Sverige är därför centralt.

Den ekonomiska krisen i pandemins spår har inte varit orsakad av strukturella obalanser i ekonomin, utan av ett virus. Men samtidigt har vissa strukturella samhällsförändringar, som påverkar ekonomin, nu påskyndats eller påbörjats. Många företag befinner sig nu i en tid av omvandling som – om den tas tillvara – kan bidra till mer tillväxt i framtiden. I en sådan omställning är det viktigt att få på plats reformer som stärker de generella förutsättningarna för innovation och tillväxtföretagande, så att en jobbskapande tillväxt och omvandling kan ske i ekonomin.²⁴

Förslag:

- Höj omsättningsgränsen för momsfrihet från 30 000 till 100 000 kronor.
- Förläng tidsperioden som expertskatt kan gälla från fem till 10 år, med nedtrappning efter halva tiden.
- Sänk stämpelskatten för in-teckning av fastigheter för juridiska personer till samma nivå som stämpelskatt vid in-teckningar i företag.
- Ta bort stämpelskatten på in-teckningar i skepp och luftfartyg.
- Beskatta styrelsearvoden som inkomst av näringsverksamhet.

Viktiga förslag sen tidigare

- Inför mer generösa regler för personaloptioner.

Förenkla momsen för små företag

Alla företag startar som små företag. Därför är det viktigt att skapa goda förutsättningar för att småföretag ska startas och kunna växa – vilket ofta handlar om regelförenklingar och en lättad skattebörda.

Idag är företag med en årlig omsättning som understiger 30 000 kronor i normalfallet befriade från moms på varor och tjänster. Syftet med omsättningsgränsen är att förenkla administrationen och minska kostnaden för de allra minsta företagen.

Sveriges omsättningsgräns är dock i ett internationellt perspektiv mycket låg. Av de 25 EU-länder som har en sådan gräns har Sverige den i särklass lägsta. I Danmark ligger gränsen på 50 000 danska kronor, i Finland 10 000 euro, i Tyskland 17 500 euro, i Estland 40 000 euro

²⁴ Kristdemokraterna har också sjösat ett arbete kring konkreta företagarfrågor, varför förslagen i denna rapport främst inriktar sig på generella förutsättningar.

och i Italien 65 000 euro. Den genomsnittliga gränsen för momsplikt i EU är drygt 30 000 euro – mer än tio gånger högre än Sveriges.²⁵

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna föreslår därför att omsättningsgränsen för momsplikt höjs till 100 000 kronor. Detta skulle underlätta administrationen för cirka 5000 företag och innebära en skattelättnad på knappt 60 miljoner kronor årligen.²⁶ Detta skulle förenkla för fler små företagare att driva sin verksamhet och underlätta för dessa företag att växa. Reformen bör därefter utvärderas och eventuellt ytterligare höjning av gränsen ske.

Locka hit utländsk expertkompetens

Sverige ska vara ett attraktivt land för världsledande företag att lägga sin verksamhet i. Det stärker Sveriges konkurrenskraft och därmed stärks också vårt välstånd och vår välfärd. För att lyckas med detta krävs en politik som gör Sverige attraktivt för utländska experter, forskare och andra nyckelpersoner. Personaloptioner, förutsägbara regler för arbetskraftsinvandring, nedsatt kostnad för att anställda forskare och en särskild skattenedsättning kallad expertskatt är led i detta. Det senare innebär att utländska experter med särskild kompetens under vissa förutsättningar får lägre inkomstskatt under en begränsad tid. Även om marginalsatterna har sänkts de senaste åren, behövs fortfarande expertskatten.

För att stärka Sveriges konkurrenskraft förlängdes nyligen tidsperioden som expertskatt kan gälla från tre till fem år. Det var ett steg i rätt riktning, men motsvarande regler i andra länder är mer generösa än Sverige. I till exempel Danmark gäller 7 år och i Nederländerna 10 år. Incitamenten att förlägga verksamhet i Sverige och få högkvalificerade personer att flytta hit är alltså fortfarande sämre än i många av våra konkurrentländer.

Kristdemokraternas förslag

Tidsgränsen för expertskatt bör förlängas till 10 år, men trappas ned från och med det sjätte året och vara helt utfasad efter år 10. Dels är dagens gräns för snävt satt jämfört med konkurrentländer, och dels innebär gränsen ett väl abrupt slut på skattenedsättningen. Samtidigt kan inte skatten skilja sig från den som permanent bosatta betalar under alltför lång tid. Förslaget beräknas kosta 330 miljoner kronor.

Sänk stämpelskatter för företag

Under samlingsbegreppet stämpelskatt finns det idag en rad skatter med olika skattesatser. Vid ett fastighetsköp tas stämpelskatten ut för lagfarten. Även vid in-teckningar i fastighet betalas stämpelskatt. Därtill tas en expeditionsavgift ut. Skatteintäkterna från dessa skatter uppgår tillsammans till drygt 12 miljarder kronor per år, varav 2,7 miljarder betalas av juridisk person.²⁷ Sannolikt har samtliga stämpelskatter negativa beteendepåverkande effekter, men det är särskilt tydligt att sådana effekter finns när bolag köper och säljer fastigheter.

Stämpelskatten för in-teckning i fastighet för juridiska personer uppgår idag till 2 procent. Dessutom betalar de stämpelskatt för lagfart om 4,25 procent. Vid in-teckning i företag betalas dock en stämpelskatt om 1 procent.

Detta har lett till att merparten av de fastighetsköp som görs av juridiska personer sker i bolagsform, det vill säga att ett bolag köper ett annat bolag som äger en fastighet. Rent tekniskt kan detta innebära att fastigheten inte har bytt ägare och i dessa fall betalas inte

²⁵ Skatteverket – Skattebefrielse för företag med omsättning på högst 30 000 kronor

²⁶ Tillväxtverket, 2020: Förenklingsresan - sammanställda, analyserade och konkretiserade förenklingsförslag

²⁷ RUT2021:536

lagfart eller stämpelskatt på fastigheten. Istället betalas den lägre stämpelskatten på in-teckning i företag.

Kristdemokraterna menar att skattesystemet ska vara transparent och etiskt legitimt. Stämpelskattens utformning möter knappast detta krav då det idag går att komma runt skatten genom att köpa och sälja bolag snarare än fastigheter. Att bredda stämpelskatten så att dessa försäljningar träffas skulle leda till minskad rörlighet och en hämsko på investeringar.

Det finns också stämpelskatter på in-teckningar i skepp och luftfartyg (flygplan, helikoptrar mm). För skepp är stämpelskatten idag 0,4 procent och för luftfartyg uppgår den till 1 procent. Skatterna ger idag mycket låga intäkter till staten, knappt 9 miljoner kronor tillsammans år 2020, vilket tyder på att dessa skatter snarare leder till registrering utomlands. Detta är förståeligt. Fartygsinvesteringar innebär stora kapitalinvesteringar som kräver lån. Då fartyg kan kosta miljardbelopp uppgår även en skatt som kan tyckas låg, 0,4 procent, till en betydande summa. När fartyg registreras utomlands innebär det att besättningen även kommer att beskattas utomlands, vilket innebär att Sverige går miste om arbetstillfällen och inkomstskatteintäkter. Skatten har dessutom en negativ miljöeffekt, då nyare mer miljövänlig teknik är dyrare än konventionell teknik, och därmed kräver än större investeringar. Det är knappast rimligt att den som gör en sådan investering ska straffas av stämpelskatten.

Kristdemokraternas förslag

- Sänk stämpelskatten på in-teckning i fastighet för juridiska personer till 1 procent, vilket motsvarar nivån för in-teckning i företag.

På så sätt blir valet mellan att köpa en fastighet, eller att paketera fastigheten i ett bolag och köpa detta, mera likvärdigt. Detta skulle också innebära en regelförenkling, som möjliggör för företagen att göra marknadsekonomiska överväganden, snarare än skattetekniska, vid köp av en fastighet. Förslaget beräknas kosta 600 miljoner kronor årligen i minskade skatteintäkter.²⁸

- Ta bort stämpelskatter på skepp och luftfartyg.

Förslaget beräknas kosta cirka 7 miljoner kronor årligen i minskade skatteintäkter.²⁹

Låt styrelsearvoden beskattas som andra uppdrag

Högsta förvaltningsdomstolen har slagit fast att styrelsearvoden ska beskattas som förvärvsinkomst och att de därmed inte får tas upp som näringsinkomst, även om de betalas ut till ett bolag. Det gör att det för många potentiella styrelseledamöter blir mindre attraktivt att ta styrelseuppdrag. Det riskerar att försvåra rekryteringen för inte minst mindre växande bolag – de som kanske just tagit steget från att vara renodlade enmans- eller familjeföretag till att ta in externa styrelseledamöter.

Risken finns att det blir en snävare krets av personer, såsom personer som redan har en ekonomisk trygghet genom tidigare verksamhet, som tar på sig styrelseuppdrag. Det minskar rekryteringsbasen och kan få negativa konsekvenser för könsbalans, ålderssammansättning och mångfald, vilket i sin tur kan försvaga bolagen.

En ytterligare risk är att företag går runt problemet genom att sluta konsultavtal med styrelseledamöter, så att dessa istället för att få styrelsearvode får ett konsultarvode, som kan beskattas som näringsinkomst. Ett annat alternativ är att bygga upp rådgivningsorgan, vid sidan av styrelsen, då sådana arvoden får beskattas som näringsverksamhet. Det riskerar att

²⁸ RUT2021:536

²⁹ RUT2021:536 (9 miljoner kronor i minskade skatteintäkter från stämpelskatten, och 2 miljoner kronor i ökade bolagsskatteintäkter)

göra styrelsen till en formell instans medan besluten i realiteten fattas någon annanstans. Det undergräver den svenska bolagsstyrningsmodellen, skapar otydlighet och svårighet att utkräva ansvar och skulle också minska arbetstagarrepresentanternas inflytande.

För styrelseledamöter i bolag med höga arvoden eller där ekonomin är tryggad är detta ett mindre problem, men för personer som har arbete i styrelser som en huvudsysselsättning har det större negativ effekt. Som styrelseledamot har man ingen anställningstrygghet och måste själv sköta pensionsavsättningar samt sörja för trygghet vid sjukdom eller annan arbetsförmåga. En styrelseledamot borde rimligen uppfylla alla krav som finns för att inkomsten ska betraktas som näringsverksamhet såsom självständighet, flera uppdragsgivare.

Kristdemokraternas förslag

Det är svårt att tro att det varit lagstiftarens avsikt att lagen ska tolkas på detta sätt och lagen bör ändras så att det blir möjligt att styrelsearvoden beskattas som inkomst av näringsverksamhet. På grund av att förändringen i beskattning inneburit beteendeeffekter som är svårbedömda, är storleken på förlorade skatteintäkter av att återgå till tidigare praxis svår att uppskatta.

Bättre regler för personaloptioner

Vi föreslår sedan tidigare mer konkurrenskraftiga skatter på delägarskap för nyckelpersoner i växande företag. Många företagare jobbar långa timmar med låg lön i början. Därför har de sällan möjlighet att erbjuda marknadsmässiga löner till nyckelpersoner. För att underlätta rekrytering av kompetent arbetskraft i nystartande och växande företag vill vi göra det enklare och mer konkurrenskraftigt att erbjuda anställda incitamentsprogram och delägarskap, samtidigt som grundläggande skatterättsliga principer beaktas

Regeringen har föreslagit att gränsen för antalet anställda utökas från 50 till 150, och gränsen för nettoomsättning eller balansomsättning från 80 till 280 miljoner kronor per år. Kristdemokraterna vill låta fler företag omfattas: upp till 250 anställda, och med en omsättning på upp till 350 miljoner kronor.

Ekonomisk hushållning och minskad ohälsa

Många samhällsområden är betjänta av resurstillskott kommande år. Samtidigt har pandemin krävt stora resurser i ekonomiska stöd till enskilda, företag och civilsamhälle samt för att klara behoven av sjukvård och omsorg, skyddsutrustning, testning, smittspårning och vaccinering etc. Även om Sverige ligger bra till i en internationell jämförelse av statsskuld i förhållande till BNP, är det viktigt att vi – när krisen är över – återgår till överskotts målet för sparandet.

Även om en åtstramande finanspolitik inte bör bedrivas i det korta perspektivet, blir en ekonomisk hushållning av offentliga medel nödvändig efter krisen för att hålla skuldsättningen på en nivå där nya kriser kan mötas med kraft och reformutrymme samtidigt skapas.

En stor del av de offentliga kostnaderna kan härledas till ohälsa – antingen som direkta kostnader för hälso- och sjukvård, eller som kostnader för sjukskrivningar, som till del uppstår som ett resultat av uteblivna eller försenade insatser inom hälso- och sjukvården. Med sjukskrivningar uppstår även andra, stora indirekta kostnader för exempelvis produktivitetstapaster. Det gäller i synnerhet relaterat till så kallade livsstilssjukdomar, men också en ökad psykisk ohälsa.

Kristdemokraterna har flera reformer för att reformera ett dysfunktionellt sjukvårdssystem, och föreslår nu ytterligare reformer för att bredare främja hälsa och mota ohälsorelaterade samhällsekonomiska och offentligfinansiella kostnader.

Förslag:

- Integrera budgetansvaret för sjukförsäkring och hälso- och sjukvården.
- Inför en ny sjukskrivningsmiljard i väntan på en sådan förändring.
- Utred ett bredare ekonomiskt incitament för fysisk aktivitet än friskvårdsbidraget.
- Inkludera fysisk aktivitet på recept (FaR) i högkostnadsskyddet.

Viktiga förslag sen tidigare

- Förstatliga hälso- och sjukvården.
- Inför ett fritidskort för alla barn i åk 2-9.

En ny sjukskrivningsmiljard

Sen 2011 har sjukfrånvaron ökat, förutom under en kort period mellan 2016 och 2019. Ökningen har kunnat ses inom alla arbetsmarknadens sektorer. Den främsta orsaken tros vara ökad psykisk ohälsa, vilken till stor del kan kopplas till stress.

Enligt Försäkringskassan uppgår de samhällsekonomiska kostnaderna för ohälsa och sjukfrånvaro till cirka 700-900 miljarder kronor årligen. Det är en uppskattning som innehåller direkta kostnader för t ex hälso- och sjukvård, ersättning från Försäkringskassan och sjuklön från arbetsgivaren, men även indirekta kostnader för produktionsbortfall.³⁰ Uppskattningar utifrån en modell som används av World Economic Forum visar att enbart kostnaderna för den psykiska ohälsan uppgick till ca 142 miljarder kronor under 2010 och förväntas uppgå till cirka 345 miljarder kronor år 2030.³¹

³⁰ Försäkringskassan, 2015: Åtgärdsområden för att förebygga sjukfrånvaro

³¹ SOU 2018:90 För att börja med något nytt måste man sluta med något gammalt

Samtidigt växer vårdköerna och riskerar att förlänga sjukskrivningsperioderna. Coronapandemin har satt särskild press på vården, och det riskerar att ta flera år innan vården kommit ikapp uppskjutna operationer och förlängda sjukskrivningsperioder som ett resultat av detta.

Det är billigare att förebygga än att behandla. Det gäller inte minst psykisk ohälsa, men även diagnoser som hjärtsvikt är exempel på när preventiva insatser kan spara samhället stora resurser.³²

Ändå satsas bara en liten del, cirka 3 procent, av vårdbudgetarna på preventiva åtgärder.³³ Enligt Försäkringskassan beror det på att återbetalningstiden på förebyggande åtgärder är lång, och att det ofta inte är samma aktör som investerar i det förebyggande arbetet och som sen ser lägre kostnader tack vare det.

Åtgärder för att i viss mån koppla samman kostnaderna för sjukfrånvaron och sjukvården har prövats. Sjukskrivningsmiljarden (även kallad sjukvårdsmiljarden) infördes 2006 i samråd mellan staten och SKL för att ge sjukskrivningsfrågorna högre prioritet i hälso- och sjukvården. Den bestod av en rörlig del, baserad på utvecklingen av sjukfrånvaron, och en villkorad del, baserad på uppfyllelsen av vissa specifika villkor.

Reformen fick kritik för att den – eftersom den utgjorde så pass liten del av regionernas budget – ansågs få begränsad effekt. Landstingen ansågs inte heller kunna påverka alla faktorer som spelar roll för sjukfrånvaron, såsom arbetsmarknadssituationen. Därmed togs den rörliga delen bort, och hela ersättningen betalas enligt nuvarande avtal mellan staten och SKR ut efter kvalitativa villkor. Avtalet för 2021 är dock det sista, därefter avvecklas sjukskrivningsmiljarden.

Det har även gjorts andra försök till att koppla samman kostnader för sjukfrånvaro och vård, bland annat inom samordningsförbunden (Finsam) och ett pilotprojekt med fem landsting på 90-talet som visade goda resultat men aldrig skalades upp.

2018 presenterades en utredning om Samspel för hälsa – Finansiell samordning mellan hälso- och sjukvård och sjukförsäkring, som ännu inte utmynnat i någon proposition. Utredningen föreslår i princip en variant av sjukskrivningsmiljarden, men med vissa begränsningar kring vilken typ av sjukfrånvaro som regionerna antas kunna påverka och med viss anpassning till olikheter mellan regionerna.

Kristdemokraternas förslag

- Kristdemokraterna anser att staten bör överta ansvaret för sjukvården. I samband med en sådan förändring bör budgetansvar för sjukförsäkring och hälso- och sjukvård integreras. Genom ett samlat budgetansvar för hälso- och sjukvård och sjukskrivningar kommer incitamenten till förebyggande och rehabiliterande insatser öka. När kostnaden för att inte förebygga ohälsa blir tydligare bör fler åtgärder komma tillstånd, liksom när samma budget bär sjukskrivningskostnaderna för förlängda vårdköer eller långa väntetider för rehabilitering.
- I väntan på en sådan förändring bör ett nytt statsbidrag till regionerna införas. Det bör ta tillvara lärdomarna från hur sjukskrivningsmiljarden fungerat, och utformas med inspiration från förslag i utredningen Samspel för hälsa:
 - Statsbidraget bör vara prestationsbaserat, så att fokus läggs på att minska sjukfrånvaron.

³² PWC, 2019: Från sjukvård till hälsovård

³³ Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi, 2019: Hälso- och sjukvårdsutgifternas utveckling i Sverige

- I enlighet med utredningen Samspel för hälsa bör dock endast sjukfrånvaron de första 90 dagarna utgöra grund för beräkning av statsbidraget. Detta för att regionerna ska ha en rimlig chans att påverka den. Sjukfallskategorin (90 dagar) utgör runt en tredjedel av all sjukfrånvaro.
- Statsbidraget bör vara större än den tidigare sjukskrivningsmiljarden. Enligt utredningen Samspel för hälsa är en variation i sjuktalen i storleksordningen fyra miljarder på nationell nivå rimlig. Bidraget bör uppgå till mellan 50-100 procent av minskningen i kostnader för sjukskrivning totalt sett, dvs till mellan 2 och 4 miljarder kronor. Statsbidraget kommer alltså till stor del finansieras av minskade kostnader för sjukfrånvaro.
- För att nationella trender i sjuktalen inte ska påverka regionernas möjligheter att få del av stödet bör utvecklingen av regionernas sjuktal sättas i relation till rikets. Fördelningen bör utgå från respektive regions förändring i sjuktal i relation till genomsnittliga förändringen hos de tre regioner som uppvisat minst förbättring/störst försämring av sjuktalen. Skillnaden mellan respektive region och detta jämförelsetal, samt regionens andel av befolkningen, bestämmer utfallet. Dock kan stödet inte uppgå till mer än 100 procent av regionens minskning i sjukskrivningskostnad. En uppehållen låg nivå i sjukskrivningstal bör också berättiga till stöd.
- Viss variation i sjuktal bör alltså kunna tillåtas utan att regionen helt förlorar statsbidraget. Även försämringar i sjuktal kommer kunna belönas, givet att de är relativt sett bättre än hos den region som uppvisat störst försämring.
-

Ekonomiska incitament för god folkhälsa

Fysisk aktivitet är viktig, inte bara för det direkta välbefinnandet, utan det påverkar även livslängd och livskvalitet och minskar risk för både fysisk och psykisk sjukdom. Tyvärr rör sig många för lite, särskilt inom socioekonomiskt svaga grupper. Endast hälften av den femtedel med lägst inkomst rör sig 150 minuter per vecka, medan motsvarande siffra för den femtedel med högst inkomst är 77 procent.

På samhällsnivå finns mycket att vinna på att alla rör mer på sig. Förutom bättre hälsa som minskar pressen på hälso- och sjukvården, innebär en fysiskt aktiv livsstil ett längre liv – och att fler av levnadsåren är friska. Det innebär att människor kan jobba längre och lämna andra bidrag till samhället. Om samtliga svenskar som antingen är inaktiva eller delvis aktiva ökar sin aktivitetsnivå till aktiva, skulle de samhällsekonomiska vinsterna uppgå till 418 miljarder kronor om året, enligt beräkningar av Friskvårdsföretagen baserade på en modell framtagen av norska folkhälsomyndigheten, Helsedirektoratet.³⁴

Ett sätt att bidra till öka fysisk aktivitet är genom ekonomiska incitament. Forskning visar att detta kan fungera, men att subventionen behöver vara tillräckligt stor för att få effekt och att höginkomsthushåll ofta är mer välinformerade om och bättre på att utnyttja exempelvis skatterabatter än hushåll med lägre inkomster.³⁵ Det finns också risk för dödviktseffekter, dvs att de som flitigast utnyttjar skattesubventionerad träning är de som redan är fysiskt aktiva. Inte minst det nuvarande friskvårdsbidraget brukar anses gynna de som redan tränar.³⁶

Idag har många arbetstagare tillgång till friskvårdsbidrag via sin arbetsgivare. Enligt en Sifo-undersökning erbjuds 48 procent av arbetande i åldern 15-79 friskvårdsbidrag, och 62 procent av dessa uppger att de nyttjar möjligheten.³⁷

³⁴ Friskvårdsföretagen, 2018: Folkhälsopolitik för kortare vårdköer

³⁵ Mitchell et al, 2013 American Journal of Preventive Medicine: Financial Incentives for Exercise Adherence in Adults

³⁶ Svenska Dagbladet 20 oktober 2014: Friskvård lönar sig – men riskerar att gynna fel grupper

³⁷ TNS Sifo på uppdrag av ViktVäktarna, 2017

Det innebär att friskvårdsbidraget når en relativt liten del av Sveriges befolkning – och framför allt kan det bara nå den som har en arbetsgivare. Ur ett folkhälso- och samhällsekonomiskt perspektiv borde det dock vara angeläget att inkludera socioekonomiskt svaga grupper, även de utan jobb, i reformer ämnade att uppmuntra en fysiskt aktiv livsstil.

En alternativ utformning av ett skatteincitament för träning skulle vara att erbjuda en skattereduktion på inkomstskatten, där alla typer av inkomster berättigar till avdraget. Det skulle innebära att t ex pensionärer och sjuk- och aktivitetsersatta skulle få del av reformen. En sådan subvention skulle dock bli dyrare än friskvårdsbidraget, där arbetsgivaren bär en del av kostnaden. Dödviktseffekterna skulle sannolikt bli relativt stora, samtidigt som de viktiga grupper som saknar beskattningsbar inkomst, t ex de som uppbär ekonomiskt bistånd, skulle exkluderas. Det viktiga engagemanget i de anställdas hälsa från arbetsgivarens sida skulle också försvagas vid en förändring från nuvarande system till en bredare skattereduktion.

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna vill utifrån internationell erfarenhet och forskning utreda möjligheten till ett bredare ekonomiskt incitament för träning än friskvårdsbidraget, men som samtidigt inte minskar arbetsgivarens engagemang i de anställdas hälsa.

Fysisk aktivitet på recept i högkostnadsskyddet

Fysisk aktivitet på recept (FaR) utvecklades 2001 av dåvarande Folkhälsoinstitutet i samband med det nationella initiativet Sätt Sverige i rörelse. Modellen har under de år den funnits utvecklats och anpassats till regionala och lokala förutsättningar. I dag är regionerna huvudmän för arbetet med FaR.

FaR kan utfärdas av all legitimerad personal inom hälso- och sjukvården, exempelvis av en fysioterapeut, läkare, sjuksköterska, psykolog, dietist, arbetsterapeut, eller barnmorska. Ordinationen utgår från FYSS – Fysisk aktivitet i sjukdomsprevention och sjukdomsbehandling – en kunskapsbank om fysisk aktivitet och hälsa. Kostnaden för själva aktiviteten som förskrivs bärs av patienten själv.

Enligt Folkhälsomyndigheten ökar FaR den fysiska aktiviteten och ger hälsovinster på lång sikt. Forskningsstudier har t ex visat signifikant förbättring i fysisk aktivitet och förhöjd livskvalitet ett år efter avslutat fyramånadersprogram, och att programmet kan sänka samhällets kostnader för inaktivitet med 22 procent per år som deltagaren fortsätter var aktiv.³⁸

Statistiken kring förskrivning är bristande, men Socialstyrelsen räknar med att det skrivs ut cirka 100 000 FaR per år.³⁹ Förskrivningen skiljer sig dock stort mellan regioner. Enligt en enkätundersökning 2019 var Västernorrland den region där systemet användes mest, med 40 FaR utskrivna per tusen invånare.⁴⁰ Om alla regioner skulle nå förskrivning av FaR till 4 procent av befolkningen skulle det innebära att 340 000 personer (15+) skulle omfattas av reformen.

Kristdemokraternas förslag

För att utöka användningen av fysisk aktivitet på recept och förbättra möjligheten att patienten följer ordinationen bör FaR inkluderas i högkostnadsskyddet, liksom de allra flesta läkemedel som skrivs ut på recept idag. En sådan reform skulle nå de grupper som löper

³⁸ Romé, Åsa, 2014: Prescribed physical activity. A health economic analysis

³⁹ Socialstyrelsen, 2018: Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor

⁴⁰ SVT, 5 april 2019: Stor skillnad på hur mycket motion på recept som skrivs ut i riket

särskilt stor risk att drabbas av folkhälsosjukdomar kopplade till fysisk inaktivitet med större träffsäkerhet än vad friskvårdsbidraget gör.

FaR som del av högkostnadsskyddet skulle underlätta fysisk aktivitet för grupper som är i störst behov av detta. Trots att det innebär en form av bidrag, saknar det marginaleffekter och kommer därmed inte försämra den enskildes benägenhet att gå från försörjning via ersättningar och bidrag till ett jobb. Däremot kan förbättrad hälsa underlätta återgång i arbete.

Den offentligfinansiella kostnaden för reformen, baserad på en förskrivning till 4 procent av befolkningen, uppskattas till cirka 350 miljoner kronor, fullt utbyggd. Beräkningen utgår från att patienten i snitt redan utnyttjar hälften av läkemedelsförmånen och att den genomsnittliga aktivitetskostnaden är 1750 kr per år. På sikt ser Kristdemokraterna att förskrivningen av fysisk aktivitet på recept skulle kunna öka ännu mer, som en effekt av att åtgärden likställs med läkemedel i läkemedelsförmånen. Effekten på förskrivningen av andra läkemedel till samma grupp personer kan också tänkas minska.

Precis som med övriga läkemedel bör vårdpersonal åläggas att skriva ut den billigaste fysiska aktivitet som finns tillgänglig i närområdet och som är anpassad efter patientens individuella behov. Eftersom tillgången på aktiviteter skiljer sig mellan olika platser, bör ingen särskild myndighet få i uppdrag att exakt definiera vilka aktiviteter detta är (såsom sker för läkemedel via Tandvårds- och Läkemedelsförmånsverket), utan varje region bör ta ansvar för att kostnaderna för varje enskild förskrivning hålls nere.

Förutom den kvalitetssäkring som sker i och med att ordinationen utgår från FYSS⁴¹ anser Kristdemokraterna att ytterligare kvalitetssäkring bör ske genom att lämplig myndighet får i uppdrag att validera och utvärdera effekten av de olika arbetsmetoder som används samt hur den legitimerade vårdpersonalen kan bidra till en långsiktigt hållbar livsstilsförändring.

Utöver denna kostnad bedömer Socialstyrelsen att hälso- och sjukvården behöver öka antalet rådgivande samtal med eller utan tillägg av skriftlig ordination av fysisk aktivitet till aktuell grupp med 42 000-100 000 samtal per år. Kostnaden för detta beräknas till 26-62 miljoner kronor per år.⁴²

Förstatliga hälso- och sjukvården

Kristdemokraterna har under lång tid drivit på för ett förstatligande av hälso- och sjukvården. Det är uppenbart att dagens sjukvårdsorganisation inte är ändamålsenlig. Alltför många av de problem som sjukvården står inför är redan nu för stora för enskilda regioner att hantera – ännu mer så i framtiden. Detta skapar en situation där patienterna i slutändan inte får en så god vård som annars hade varit möjligt och där den vård som erbjuds därtill är ojämnt fördelad mellan invånarna. Dessutom drivs vården inte på ett samhällsekonomiskt optimalt sätt, när olika vårdgivare inte kan dela information med varandra, och när varje region ska täcka upp för alla vårdbehov – snarare än att ett färre antal sjukhus får stå för spetskompetens inom ett visst område. Resultatet blir exempelvis att vissa ingrepp inte genomförs tillräckligt ofta, och att vårdskador uppstår som ett resultat av detta. Det är dags att denna suboptimering får ett slut och att staten övertar ansvaret för vården.

⁴¹ Fysisk aktivitet i sjukdomsprevention och sjukdomsbehandling (FYSS) är en kunskapsbank om fysisk aktivitet och hälsa och ett stödverktyg för hälso- och sjukvårdspersonal vid rekommendation av fysisk aktivitet vid olika diagnoser. FYSS ges ut av Yrkesföreningar för Fysisk Aktivitet (YFA), på Läkartidningen Förlag.

⁴² Socialstyrelsen, 2018: Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor

Inför fritidskort för barn

För att motverka ohälsan på allvar, behöver ett förebyggande arbete ske redan bland barn och unga. Politiken har ett stort ansvar att identifiera och förebygga lågintensiva samhällsproblem som riskerar att växa. Det gäller inte minst den psykiska ohälsan bland barn och unga och risker för den fysiska hälsan på sikt.

En bidragande orsak till båda dessa problem är att barn blir allt mer fysiskt inaktiva – trots vad vi vet om hälsokonsekvenserna av stillasittandet: muskler, hjärta, motorik, balans, BMI, sömnkvalitet och koncentrationsförmåga försämras. Problemet har växt under pandemin.⁴³ Vi ser också hur den utbredda ensamheten bland många barn och unga påverkar den psykiska hälsan.

För att motverka utvecklingen har Kristdemokraterna sedan tidigare föreslagit att alla barn i åk 2-9 får ett fritidskort, laddat med ett ekonomiskt stöd för deltagaravgifter i ledarledda aktiviteter i det svenska föreningslivet, samt kulturskolan. Stödets storlek kommer variera utifrån hushållets ekonomi. Genom vår reform kommer nästan en miljon barn att få stöd för aktiv och meningsfull fritid, varav det större stödet ges till ca 150 000 barn.

Vi vill även utöka skolidrotten från dagens 600 till 700 timmar i grundskolan för att alla barn ska röra mer på sig, då motion har betydelse för såväl hälsan som skolresultaten.

⁴³ Generation Pep, 2021: PEP-rapporten 2021 – Coronapandemins påverkan på barns hälsa

Effektivitet och prioriteringar i kommunsektorn

I nära anslutning till ett utmanande arbetsmarknadsläge och behovet av hushållning och effektivitet finns primär- och sekundärkommunernas ekonomi. Kommunsektorn hade en tuff ekonomisk situation före Coronapandemin. Under 2020 och 2021 är kommunsektorns ekonomi dock tillfälligt stark. Pandemihanteringen har inneburit ökade statsbidrag till kommuner och regioner, men också en starkare utveckling av skatteintäkterna än vad som spåddes i början av krisen tack vare krisåtgärder som korttidspermitteringar och en mer tillgänglig a-kassa.

Men när krisstöden ebbar ut och vi återgår till mer av ett normalläge kommer kommuner och regioner återigen behöva hantera demografiska förändringar med en högre andel äldre, vilket för stora välfärdsbehov med sig. Inte minst möter de en stor utmaning i att rekrytera välfärdspersonal. Krisen kommer då också sannolikt ha satt spår med fler i försörjningsstöd och arbetsmarknadsprogram, och med lägre skatteintäkter.

För att klara framtidens välfärd behöver politiker både på nationell och lokal nivå prioritera välfärdens kärnuppgifter. Varje kommun och region måste ta ansvar för att bedriva en kvalitativ men kostnadseffektiv verksamhet – och många gör det. Kortade vårdköer, mindre barngrupper och fler äldreboenden måste prioriteras framför kommunala hotell och svällande kommunikationsavdelningar. Samtidigt bör statens stöd till den kommunala kärnverksamheten i form av omsorg, skola och vård öka.

Förslag:
<ul style="list-style-type: none">• Inför ett effektivitetskrav för kommuner och regioner.• Inrätta en permanent kommundelegation som ger stöd till kommuner med hög skattesats och svag ekonomi.

Viktiga förslag sen tidigare

- Inför en kommunalskattebroms
- Möjliggör för kommuner att köpa tjänster av Statens servicecenter

Inför ett effektivitetskrav på kommuner och öka stödet

Kristdemokraterna värnar välfärdens resurser och goda statsbidrag – i hög grad generella – för att upprätthålla och stärka välfärden. Samtidigt är det viktigt att säkra att effektiviteten är hög så att välfärden blir starkare av resurstillskott till kommunsektorn.

Inom staten finns sedan 1994 ett pris- och löneomräkningssystem som syftar dels till att ersätta myndigheter för kostnadsökningar när prisförändringar sker, dels till att upprätthålla ett effektivitetskrav inom statlig verksamhet. Ett motsvarande effektivitetskrav finns idag inte på kommunal verksamhet. Det finns dock kommuner som frivilligt använder liknande effektiviseringskrav genom att inte ge kompensation för prisökningar.

Kommunerna är enheter med beskattningsrätt och skatteintäkterna följer därmed utvecklingen i ekonomin i stort, med lokal variation. Det är rimligt att ambitionerna inom välfärdsverksamheten ska kunna öka i takt med en starkare samhällsekonomi. Men det är också viktigt att ambitionen inte förtas av ineffektivitet genom organisationsbrister eller via en växande administrativ överbyggnad. Som exempel kan nämnas att mellan 2016 och 2019 ökade antalet, men också andelen, administrativt anställda i regioner och kommuner. Att antalet anställda ökar generellt i välfärdssektorn är bra och speglar oftast ökad ambitionsnivå och ökad folkmängd. Men administrationen bör åtminstone öka långsammare än verksamheten.

För att trygga välfärden är det angeläget att skapa mesta möjliga ”välfärdsvolym” per satsad krona, men idag finns stora skillnader i effektivitet mellan kommuner med likartade förutsättningar. Den kommande demografiska utvecklingen gör att samtliga kommuner och regioner har ett behov av att kontinuerligt effektivisera sina verksamheter. Även större strukturella förändringar kan vara nödvändiga för att kunna uppnå tillräcklig effektivitet.

Så länge staten via statsbidrag finansierar delar av den kommunala välfärden är det också rimligt att staten ställer krav på aktivt effektivitetsarbete och driver på ett sådant arbete med ett effektiviseringsincitament. Samtidigt är det viktigt att effektivitet mäts på ett rättvisande sätt, att rätt drivkrafter skapas för kommunen och att ett effektivitetskrav fungerar med kommunalt självstyre, utjämningsystem och statsbidrag.

I en ESO-rapport från 2020⁴⁴ föreslås en effektivitetspremie som tar hänsyn till dessa parametrar och som bygger på att kommunernas effektivitet beräknas efter att justeringar gjorts för kommunernas förutsättningar: hur en kommun presterar jämförs med andra kommuner med likartade förutsättningar.

Premien ska skapa drivkrafter till ökad effektivitet. Genom att åstadkomma ett bättre resultat till samma kostnad eller samma resultat till en lägre kostnad ska en kommun kunna förbättra sitt ekonomiska läge.

I ESO-rapporten härleds totalkostnaden för en verksamhet ur kostnadsutjämnningen vilket säkerställer att de utjämningsfaktorer som finns i kostnadsutjämnningen beaktas. De är för t.ex. förskoleverksamhet lönenivå, befolkningsförändring för åldern 1-5 år samt vistelsetid. Den totala kostnaden ställs sedan i relation till ett relevant produktions- eller resultatmått. Därefter görs en regressionsanalys som syftar till att visa hur mycket av skillnaderna mellan kommunerna som inte har att göra med de strukturella faktorerna. De oförklarade skillnaderna blir residualer i regressionsanalysen. Positiv residual talar för att kommunen är effektiv och vice versa.

I sina beräkningar kommer ESO fram till att det finns betydande effektivitetsvinster att göra i kommunal sektor, vilket är bakgrunden till rapportens förslag. Redan blygsamma förbättringar i effektivitet inom områden som förskola, grundskola och äldreomsorg kan, enligt ESO-rapporten, spara betydande resurser. Det finns helt enkelt outnyttjad potential att få mer välfärd för skattepengarna.

Kristdemokraterna menar att ett effektivitetskrav med utgångspunkt i ESO-rapportens principer bör införas. Då rapporten främst berör primärkommunerna bör ett motsvarande krav för regionerna utredas och införas (i väntan på en större reform av regionernas ansvar, vilket Kristdemokraterna redan driver). Av tillkommande generella statsbidrag till kommunsektorn i statsbudgeten bör minst en miljard avsättas för fördelning till kommunerna baserat på effektivitet, där kommuner jämförs enligt principerna. En premie om en miljard kronor per år motsvarar knappt 50 öre i kommunalskatt när medelskattekraften uppgår till drygt 200 000 kr per invånare.

Genom att svara upp mot kravet om effektivitet erhåller kommunen en hög premie, medan kommuner med låga effektivitetsvärden erhåller en låg premie. På så sätt förstärks effekten av aktivt effektivitetsarbete.

Många kommuner, inte minst på landsbygden och i glesbygden, har tvingats öka sina åtaganden, bland annat till följd av att staten dragit sig tillbaka och centraliserat stora delar av sin verksamhet (något Kristdemokraterna har förslag för att motverka). Eftersom

⁴⁴ Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2020:3 Morot utan piska – en ESO-rapport om stärkta incitament för kommunal effektivitet

effektivitetsförbättringen i vårt förslag relateras till kostnadsutjämnings delmodeller säkerställs att effektivitetskravet omfattar det som är kommunens egentliga kärnverksamhet.

Samtidigt bör ett ökat stöd etableras för att stärka kommunernas strukturella effektivitetsarbete. Den tillfälliga kommundelegationen bör permanentas och få ett vidgat uppdrag. Dels bör delegationen i samverkan med Ekonomistyrningsverket kunna stödja kommuner med framför allt hög skattesats som har svårt att uppnå balanskrav och god ekonomisk hushållning. Dels bör delegationen se över regelverk och ta bort hinder för kommuner att samverka med varandra gällande verksamheter i syfte att uppnå effektiviseringar och dels bör delegationen aktivt medverka till att digitaliseringens effektiviseringspotential realiseras i kommunsektorn.

Kristdemokraternas förslag

- Ett effektivitetskrav för kommunal sektor bör införas, i form av drivkrafter för effektivitet som grund för fördelningen av del av de generella statsbidragen, i enlighet med de principer som föreslagits i ESO-rapporten "Morot utan piska – en ESO-rapport om stärkta incitament för kommunal effektivitet".
- Den kommundelegation som tillfälligt etablerats bör ersättas av en permanent delegation med vidgat uppdrag: att i samverkan med Ekonomistyrningsverket bidra till förbättringar i kommuner med hög skattesats och svag ekonomi, avhjälpa hinder för kommunal verksamhetssamverkan och aktivt medverka till digitala lösningar för effektivisering.

Inför kommunalskattebroms

Höjda kommunalskatter riskerar att hämma jobbtillväxten och påverkar statens utgifter negativt. Dessutom kan skattehöjningar som sker samtidigt som kvaliteten i kommunala ansvarsområden upplevs minska riskerna försämrade tillit till förmågan att ge välfärd åt invånarna. Höjd kommunalskatt slår dessutom hårt mot de med lägst inkomster.

Kristdemokraterna har därför sen tidigare föreslagit en kommunalskattebroms – som håller inne en del av statsbidraget vid en skattehöjning, vilket gör det mindre lönsamt för primär- och sekundärkommuner att höja skatten och som premierar den kommun som istället söker effektivisera verksamheten. Det gör att en kommunal prioritering för att allokera mer resurser till kärnverksamheten blir relativt sett mer värd.

Utökat uppdrag för statens servicecenter

Statens servicecenter utför administrativa tjänster inom HR, ekonomi och lön, och erbjuder system- och driftservicelösningar åt statens myndigheter. Genom att samla flera myndigheters administration på ett ställe kan servicecentret uppnå skaleffekter genom att standardisera processer och upphandla lösningar centralt, vilket innebär en besparing för skattebetalarna.

Idag är det inte möjligt för kommuner och regioner att köpa tjänster av Statens servicecenter, men Kristdemokraterna har sedan tidigare föreslagit att det ska bli möjligt. Det skulle avlasta särskilt små kommuner och spara skattemedel som istället kan läggas på välfärdens kärnverksamhet.

Ekonomisk ojämlikhet och ägande

Kriser drabbar inte alla lika, utan tenderar att bli mer bekymmersamma för personer med lägre inkomster, vilket i sin tur kan förvärra hälsoproblem och skillnader i förväntad livslängd. Redan före krisen fanns ökande ekonomisk ojämlikhet främst kopplade till arbetslöshet, men också till skillnader i ägande.

Sverige har, liksom övriga OECD-länder, sett en ökande ojämlikhet av inkomster och förmögenheter sedan slutet av 1970-talet, men utvecklingen har gått något snabbare här än i flertalet länder även om ojämlikheten blir betydligt mindre om även välfärdssystemens omfördelningseffekt räknas med. En viktig förklaring är att kapitalinkomster fått en allt större betydelse.⁴⁵ Den expansiva penningpolitik som bedrivits av centralbanker världen över har spätt på denna utveckling.

I ett samhälle med alltför stora skillnader riskerar sammanhållningen och tilliten att skadas. Kristdemokraterna tror på ett samhälle där människor enskilt eller i olika former av samverkan

fritt kan äga, förvärva och förvalta egendom och företag. Eget ägande skapar frihet och möjliggör ökat välstånd. En viktig prioritering i kristdemokratisk politik är därför att fler ska få möjlighet att äga. Inte minst gäller det möjligheten att äga sin egen bostad, men även lägre trösklar till ägandet av företag och tillgångar måste till.

Kristdemokraterna har sedan tidigare många förslag för att underlätta ägandet av eget boende, nu presenterar vi fler förslag gällande breddat ägande.

Förslag:
<ul style="list-style-type: none">• Kristdemokraterna föreslår att möjligheten för företagsägare att överlåta sitt bolag till personalen ska stärkas.• Förbättra investeraravdraget.

Viktiga förslag sen tidigare

- Inför autobospar för ett mer jämlikt ägande.
- Inför startlån för förstagångsköpare.
- Underlätta för ägarlägenheter.
- Möjliggör hyrköp.

Möjliggör för fler anställda att deläga

Idag är närmare 60 procent av svenska aktieägare män, och de äger ca två tredjedelar av marknadsvärdet. Den totala andelen svenskar som direktäger aktier minskade från 21 till 18 procent under 2010-talet, men under 2020 har trenden vänts. Dock är andelen fortsatt lägre än för tio år sedan.⁴⁶

För att fler ska kunna ta del av ägandet är möjligheten till personalägande en viktig faktor. Sverige ligger dåligt till i en internationell jämförelse när det kommer till anställdas möjlighet att äga aktier i det företag de jobbar för.⁴⁷ Dessutom riskerar många svenska företag att behöva läggas ner, helt i onödan, eftersom många företagare förväntas gå i pension inom kort. Problemet är som störst i glesbygdsområden – i övre Norrland har nästan hälften av

⁴⁵ SOU 2020:46: En gemensam angelägenhet – Betänkande av Jämlikhetskommissionen

⁴⁶ Euroclear, 2020: Aktieägandet i Sverige 2020

⁴⁷ Nackemson-Ekwall, 2018: Ett Sverige där anställda äger

företagarna passerat pensionsåldern. Fler än var femte företagare planerar att dra sig tillbaka de närmaste fem åren och en tredjedel tror att deras företag kommer behöva läggas ner.⁴⁸

Det finns flera internationella exempel på hur personalägande kan underlättas. En modell som är vanlig i USA är den så kallade ESOP-modellen (Employee Stock Ownership Plans). Den går ut på att de anställda köper företaget, inte för egna pengar, utan via en stiftelse som kan ta lån med bolaget som säkerhet. Lånet återbetalas genom att företaget årligen avdragsgillt avsätter medel till stiftelsen.

ESOP används av nära 7000 amerikanska företag, och i 60 procent av dessa äger personalen en majoritet av aktierna. ESOP-modellen används både när personal tagit över små familjeföretag och större företag.⁴⁹ Forskning visar att företag som använt ESOP-modellen fungerar minst lika bra som deras konkurrenter. Personalägandet har visat sig ha en liten men positiv effekt på företagets resultat. Företag med ESOP-program anställer något fler årligen, de anställda har 5-12 procent högre löner och trivs bättre. Dessutom får personalen en andel i vinsten och en röst vid bolagsstämman.

I Sverige är rättsläget och -tillämpningen kring ESOP osäkert. Det handlar för det första om osäkerhet kring avdragsrätten för avsättningar till vinstandelsstiftelse när de sker i syfte att köpa ett helt bolag vid ägarskifte. Detta är idag en oreglerad fråga, vilket innebär att avdragsrätten följer av allmänna regler och domstolspraxis. Skatteverket menar att utgångspunkten är att de skulle ha samma syn idag som vid en dom från 1985 – att avdragsrätt inte tillåts för avsättning till vinstandelsstiftelse om syftet är att köpa aktierna i det företag som gör avsättningen.⁵⁰

För det andra handlar osäkerheten om huruvida de undantag och möjligheter till dispens som finns i förvärvslåneförbudet gäller för personal som tar upp lån för att köpa ett bolag. En viktig del i ESOP-modellen är att personalen ska kunna låna till köpet utan att behöva ställa hus och hem som säkerhet.

Osäkerheten kring hur myndighetsutövningen kommer att se ut och hur domar kommer att tolkas, innebär att de som funderar på att göra ett ägarskifte av detta slag i många fall avstår för att det framstår som krångligt och osäkert.

Kristdemokraternas förslag

- Kristdemokraterna föreslår därför att avdragsrätten för avsättningar till vinstandelsstiftelse när de sker i syfte att köpa ett helt bolag vid ägarskifte bör regleras, så att det tydligt framgår i lagstiftningen att detta är möjligt.
- Kristdemokraterna föreslår att undantag/dispens från förvärvslåneförbudet ska förtydligas så att de gäller för personal som själva eller via en juridisk person lånar för att köpa ett helt bolag vid ägarskifte.
- Kristdemokraterna föreslår att en utredning ser över hur ägarskiften av olika slag där personalen tar över verksamheten bäst kan främjas i en svensk kontext. Vi har också sen tidigare föreslagit att ett antal ägarskifteskantor öppnas utöver landet som kan ge råd och stöd i ägarskiftesprocesser – både inom familjer och för de företagare som vill lämna över verksamheten till sin personal.

Förbättrat investeraravdrag

Investeraravdraget är relativt okänt, trots att det ger en betydande skattenedsättning vid investeringar i onoterade bolag. Den privatperson som väljer att investera riskkapital i ett onoterat bolag kan göra avdrag på upp till 650 000 kr. Skattenedsättningen är 30 procent på

⁴⁸ Witkowsky, 2018: Personalägda företag och den amerikanska ESOP-modellen

⁴⁹ Witkowsky, 2018 och Nackemson-Ekwall, 2018: Ett Sverige där anställda äger

⁵⁰ RUT 2021:451

avdragsbeloppet, vilket innebär 195 000 kr i sänkt kapitalskatt. Görs en försäljning av aktierna inom en femårsperiod blir investeraren återbetalningsskyldig. Avdraget är alltså tänkt att locka mera långsiktigt kapital till mindre bolag.

Idag finns det företag som underlättar för småsparare att kunna göra investeringar i onoterade bolag. Problemet för småspararna beror inte sällan på att de var och en för sig har för små medel för att kunna förvärva en post i det onoterade bolaget. Genom att sammanföra ett större antal småsparare och hantera detta via ett gemensamt bolag kan förvärvandet av aktierna genomföras. Men i och med att småspararnas investering görs via ett upprättat bolag (juridisk person) kan de inte längre ta del av investeraravdraget, eftersom detta bara gäller fysiska personer som förvärvar andelar i företag av mindre storlek. De upplägg som behövs för att möjliggöra för fler småsparare att kunna investera i onoterade bolag stoppar dem alltså från att använda det avdrag som ska locka fler småsparare att investera i onoterade bolag. Sammantaget gör det att investeraravdraget inte används i den utsträckning som det skulle kunna göra, samt att det bara blir privata investerare med relativt mycket kapital som kan ta del av avdraget. Lagstiftningen bör därför anpassas på ett sätt som möjliggör för även mindre investerare att kunna ta del av investeraravdraget.

Kristdemokraternas förslag

Investeraravdragets utformning bör förändras så att det går att använda även för de mindre investerarna som äger tillsammans med andra som juridisk person, och på så sätt bidra till svenska småbolags kapitalförsörjning.

Autobospar för ett mer jämlikt ägande

Behovet av kontantinsats har ökat med regelförändringar och den snabba prisutvecklingen på bostadsmarknaden har drivit upp storleken på densamma. Det gör att trösklarna in på bostadsmarknaden har ökat kraftigt för de som stått utanför bostadsmarknaden under samma period.

Samtidigt varierar kunskapen vid ung ålder om behovet av ett eget sparande för ett framtida bostadsköp och mer undervisning om privatekonomi och sparande behövs i skolan.

Långsiktigt boende i hyresrätt riskerar att bli en fattigdomsfälla. Över tid är möjligheten att spara väsentligt större i en bostadsrätt, enligt en rapport från Evidens.⁵¹ Såväl bostadsvärdeökningar som dessa ökade sparmöjligheter är viktiga förklaring till ökade inkomstskillnader.

Till skillnad från flera andra länder, saknar Sverige ett system för ökade incitament till bosparande. Problemet med de typer av bosparande som finns i andra länder (t ex Norge) är att det oftast gynnar redan sparbenägna personer, medan de som mest behöver spara inte tar del av skattesubventionen. Forskning kring sparbeteende pekar på att det behövs andra upplägg för att nå dessa. En annan nackdel med existerande bosparsystem är att bosparkontot vanligen är ett vanligt räntekonto. Med dagens – och förväntat låga framtida – räntor blir avkastningen på pengarna låg och i takt med att ekonomin växer går spararen miste om normal tillväxt på pengarna.

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna har därför sedan tidigare föreslagit att vi vill införa ett förmånligt bosparande som förval för alla unga mellan 18-34 år med inkomst av tjänst, med en skattereduktion de första 60 månaderna där personen tjänar 12 000 kr eller mer månad. I modellen avsätts 500 kr av lönen efter skatt till ett bosparande och staten kompenserar med en skattereduktion på 20 procent av det beloppet, vilket gör att den disponibla inkomsten delvis kompenseras.

⁵¹ Evidens, 2017: Långsiktiga effekter av att äga och hyra sin bostad

Med en fast summa per månad blir modellen regressiv, vilket gör att de med lägst inkomster stärks mest i sitt sparande. Eftersom dessa – i allmänhet – har lägst sparande, lägre finansiell kunskap och störst nytta av ett förstärkt sparbeteende, når man den grupp som kanske bäst behöver sparandet. Genom att göra ett visst sparande till förval, med möjlighet att lämna förvalet när som helst, ökar andelen som sparar.

Avsättningarna i bospar-modellen bör även kunna fonderas, exempelvis via ordinarie PPM-system, där förvaltningen som förval sker via någon av statens AP-fonder till balanserad risk för tidshorisonten.

Förslaget beräknas kosta 900 miljoner kronor årligen i förlorade skatteintäkter.

Inför startlån för förstagångsköpare

Sverige är ett av få länder som inte har särskilda undantag kring egeninsats för förstagångsköpare. Kreditrestriktionerna i form av bolånetak, amorteringskrav och bankernas egna krav gäller för alla – oavsett ålder. Med prisutvecklingen på bostadsmarknaden de senaste 20 åren innebär bolånetaket att kontantinsatsen ofta blir mycket stor. Startlån, som finns i flera länder, kan möjliggöra för framförallt yngre hushåll, och personer med låga men stabila inkomster, att ta steget till det ägda boendet.

Kristdemokraternas förslag

Kristdemokraterna har därför sedan tidigare föreslagit startlån för bostadsköp för hushåll som är förstagångsköpare och hushåll med lägre ekonomisk standard på 10-20 % av köpeskillingen och maximalt 300.000 kronor. Tillsammans med bottenlån i bank får det utgöra max 95 procent av bostadens värde. Startlånen bör utformas så att de når de grupper som idag stängs ute från den ägda bostadsmarknaden, men som samtidigt klarar den grundläggande kreditprövningen som görs av bankerna. Förslaget är offentligfinansiellt neutralt.

Underlätta för ägarlägenheter

Sedan 2009 har det varit möjligt att bilda ägarlägenhetsfastigheter. Upplåtelseformen ägarlägenheter är därmed en relativt ny boendeform i Sverige men vanlig i andra länder.

Ägarlägenheten skulle kunna fylla en viktig funktion inte minst i utsatta områden med hög andel hyresrätter, men flera hinder finns. I en statlig utredning 2014 framkom att en rad förändringar behövde göras. När ägarlägenheter bara kan uppstå i samband med nyproduktion hämmas exempelvis utbudet. Ägarlägenheter behöver kunna bildas ur det befintliga beståndet och med den statliga utredningen finns också ett utrett förslag för att kunna ombilda hyresrätter till ägarlägenheter, vilket snarast bör genomföras.

Beskattningen av ägarlägenheter skiljer sig också åt från bostadsrätten. En ägarlägenhet beskattas som ett småhus, vilket innebär 0,75 procent av taxeringsvärdet med ett tag på drygt 7 000 kr. Bostadsrätten beskattas samtidigt bara till 0,3 procent och max 1 350 kr per år. Ägarlägenheten ska därutöver betala andra avgifter kopplade till småhus.

Kristdemokraternas förslag:

- Möjliggör att ägarlägenheter kan bildas ur det befintliga beståndet.
- Ta bort skatteorättvisan mellan bostadsrätt och ägarlägenheter.

Möjliggör hyrköp

I städernas förorter och utsatta områden är hyresrätten ofta den helt dominerande boendeformen. Samtidigt är inkomsterna där lägre, vilket minskar möjligheterna att själv finansiera ett köp av en bostad.

Kristdemokraterna har därför sen tidigare föreslagit att hyrköp ska införas, där en del av hyran går till att köpa lägenheten. På så vis kan en successiv övergång från hyrt till ägt boende ske– utan behov av lånelöften och större kapitalinsatser. Detta möjliggör även för människor med låg ekonomisk standard, som ofta sitter fast i hyresrätten som boendeform, att långsiktigt kunna äga sin bostad. Med ägandet i dessa hyresrättstygda områden tror vi också det finns positiva externa effekter på ägarskap och integration.

Kristdemokraternas förslag

- Inför hyrköp där en del av hyran går till att köpa bostaden.
- Den som flyttar innan bostaden är helt betald blir utköpt av hyresvärden eller av en ny köpare.
- Regelverket kring hyrköp måste utredas och standardiseras för att underlätta processen. Tillsätt en statlig förhandlingsman för att bereda möjligheten till hyrköp i utsatta områden.

Översyn av statligt ägande

Den svenska staten är betydande bolagsägare i Sverige. 2020 finns det 46 hel- och delägda bolag, varav två är börsnoterade. Dessutom förvaltas två verksamhetsstiftelser. Totalt bedöms det statliga ägandet vara värt 640 miljarder kronor och närmare 130 000 personer arbetar i dessa bolag.

I regeringens verksamhetsberättelse om statliga bolag återges vid sidan av bolagens resultat en ingående ägarpolicy. Däremot är motiveringen till varför staten äger vissa bolag ofta relativt tunn. Ägandet har inte sällan sin förklaring i historiska skeenden, som när staten under kriser tagit över företag – som Nordbanken, sedermera Nordea, 1992.

I normalfallet bedrivs bolagsverksamhet bättre utanför statens hägn, och det gäller i synnerhet när staten verkar på en konkurrensutsatt marknad. Statens ägande bör begränsas till bolag som har särskilda samhällsuppdrag eller där bolagen exempelvis förvaltar tillgångar som är av nationellt intresse att behålla i statlig ägo. Sedan tidigare förespråkar Kristdemokraterna en strukturaffär som inbegriper ett flertal statliga bolag däribland börsnoterade Telia, för att säkra viktig internetinfrastruktur och samtidigt öka konkurrensen inom telekomtjänster.⁵² Det andra börsnoterade företaget som staten äger är SAS där innehavet uppgår till 14,82 procent. Ägandet i SAS bör ses över mot bakgrund av att bolaget agerar på en konkurrensutsatt marknad men samtidigt har en viktig roll inom svensk persontransport.

Under 2020-2021 har statsskulden ökat till följd av hanteringen av de ekonomiska effekterna av Corona. Även om ekonomiskt tillväxt återkommer under 2021 och efter hand skapar balans och överskott i offentliga finanser kan frågan om skuldkvoten komma att aktualiseras. I det sammanhanget kan det uppstå tillkommande skäl att se över statens ägande i syfte att minska statsskulden.

Förslag:

- Kristdemokraterna anser att ett antal statliga bolag bör avyttras helt eller i mindre beståndsdelar. Till att börja med gäller det Svevia, SBAB, Infranord, Green Cargo och Jernhusen.

Avyttra statligt ägda bolag

Det krävs starka skäl i sig för staten att vara en aktör på en marknad där staten också sätter spelreglerna. Det riskerar att skapa negativa effekter när bolag som ägs av staten kan agera aggressivt och till exempel erbjuda lägre priser än privat ägda bolag som har andra avkastningskrav och inte motsvarande tillgång till kapital.

Kristdemokraterna vill under mandatperioden 2022-2026 avyttra bolag som saknar ett godtagbart skäl för statligt ägande. Försäljningsprocessen är relativt omfattande och bolag som bedöms ha påtagligt marknadsstörande inverkan bör prioriteras. Avyttringen bör ske på det sätt som skapar störst värde för skattebetalarna. Om statsskulden är på en hållbart låg nivå kan man också överväga att dela ut aktier till hushållen eller intäkterna från försäljning. Följande bolag bör prioriteras:

Svevia

Bolaget består i allt väsentligt av Vägverkets tidigare produktionsavdelning som riksdagen beslutade att göra helägt 2008. Det nya bolagets namn blev Svevia. Driftuppdrag inom Vägverket hade dock varit konkurrensutsatta sedan 1999.

⁵² SvD debatt, 5 april 2019: ”Staten måste säkra digital infrastruktur”

Svevia vänder sig till företag, till stat och kommuner, och till hushåll för underhåll av enskild. Därtill finns dotterbolaget Arento som dels hyr ut maskinutrustning till Sveglias egna divisioner men också till externa kunder i hela branschen.

Redan Sveglias verksamhetsbeskrivning talar för att det saknas skäl för staten att äga bolaget. I stort sett allt Svevia erbjuder – ny- eller omanläggning av vägar, fullständig beläggningskedja samt drift och underhåll av befintliga vägar – kan erbjudas av privatägda alternativ. Därutöver har framkommit i en analys av Sveglias agerande i 285 av Trafikverkets anbudsfordraren under åren 2013-2018 att företaget haft fokus på tillväxt och har vunnit så många upphandlingar att man blivit Trafikverkets största leverantör.⁵³

Enligt granskningen har Svevia underprissatt sina erbjudanden till Trafikverket samtidigt som divisionen Anläggning visat negativt resultat. Den genomsnittliga avvikelser mellan Sveglias pris och det näst bästa erbjudandet var i genomsnitt 13 procent i de tio största affärsavtalen och 23 procent totalt sett.

Företaget bör därför avyttras som en helhet eller i sina beståndsdelar; divisionerna och dotterbolaget Arento. Bolaget har cirka 1900 anställda, omsatte 8,1 miljarder kronor och gjorde ett rörelseresultat före skatt på 338 miljoner kronor 2020.

SBAB

SBAB Bank AB är ett helägt statligt aktiebolag som verkar på den svenska bolånemarknaden och som tillhandahåller bolån och sparande till privata hushåll, bostadsrättsföreningar och fastighetsbolag i Sverige.

Företaget har därutöver bland annat dotterbolaget Booli Search Technologies AB (70% ägande) och dess dotterbolag Hittamäklare AB. Dessa bolag verkar inom sökmarknaden för hushåll som söker bostad och mäklare.

SBAB har inte något uppdrag att till exempel pressa bolåneräntorna på marknaden. Banken brukar snarare finnas i mellanskiktet vad gäller räntenivå. Statens krav inskränker sig till att bolaget ska vara värdeskapande och följa alla generella direktiv, samt ett vinstkrav på 10 procent av eget kapital, och att utdelning efter vinst ska uppgå till 40 procent av vinsten efter skatt.

Även om Sverige är i behov av starkare konkurrens mellan bankerna fyller SBAB ingen unik funktion på svensk bolånemarknad som motiverar fortsatt ägande. Företaget verkar på marknaden som andra med den skillnaden att man har staten som ägare. Investeringarna i dotterbolag som Booli och Hitta din Mäklare understryker detta.

Företaget och dess dotterbolag bör därför avyttras. SBAB hade 2018 580 anställda och gjorde ett rörelseresultat 2019 på 2,3 miljarder före skatt.

Infranord

Infranord är ett helägt statligt bolag som bildades ur Banverket 2008. Med en omsättning 2019 på 3,8 miljarder kronor är företaget numera ett av Sveriges större bolag inom entreprenad-, drift-, underhålls- och uthyrningsverksamhet. Företaget har även produktion inom trafik-, mark-, bygg-, anläggnings- och teleområdet och är sedan en tid tillbaka aktiva inom hela Norden.

Det saknas inte konkurrenter inom de områden som Infranord verkar och sedan bolaget bröts ut ur Banverket har järnvägsunderhållet upphandlats. Det finns därmed ingen

⁵³ Företagarna, 2020: Företagarnas granskning av Sveglias anbudsgivande

anledning till att Infranord ska vara i statlig ägo. Infranord har cirka 1900 anställda och gjorde 2019 ett negativt resultat på 75 mnkr.

Green Cargo

Green Cargo AB bildades vid bolagiseringen av Statens Järnvägar 1 januari 2001 av tidigare SJ Gods. Green Cargo har inte haft ett positivt resultat sedan 2008. Företaget är dock dominerande inom godstrafik på järnväg med en marknadsandel på cirka 55 procent.

De återkommande förlusterna fick Green Cargo att 2020 be regeringen om ett kapitaltillskott på 2,2 miljarder kronor. Regeringen valde dock att föreslå att skjuta till 1,4 miljarder kronor. Därutöver utlovades miljökompensationer till godstrafiken på järnväg under 2020-talet för att förmå gods att gå från lastbilstransport till tåg. Konkurrenten Hector Rail har under början av 2021 anmält Sverige till EU-kommissionen då man anser att kapitaltillskottet snedvrider konkurrensen.

De ihållande förlusterna för Green Cargo antyder att bolaget är misskött. Inom branschen förekommer också analysen att bolagets dominerande ställning kombinerat med bristen på lönsamhet hindrar utvecklingen i hela sektorn. Av dessa skäl bör staten avyttra Green Cargo. Bolaget hade 2019 knappt 1200 anställda och omsatte 4,2 miljarder och hade ett negativt resultat på 93 miljoner kronor.

Jernhusen

Jernhusen AB bildades 2001 efter en avknoppning från SJ. Bolaget äger och förvaltar fastigheter som är eller har varit knutna till Sveriges järnvägsnät. Det rör sig om järnvägsstationer, kontorsfastigheter, terminaler och tågverkstäder. Fastigheterna ligger till övervägande del i eller omkring större städer.

Bolaget bör inte avyttras i sin helhet. Snarare bör bolaget uppdras att successivt sälja sina fastigheter. För närvarande äger Jernhusen 37 tågstationer men sköter även vänthallen i ett hundratal tågstationer som har andra ägare. Den skötselverksamheten borde avyttras.

Jernhusen bedriver uthyrningsverksamhet i sina stationshus gentemot privata företag som butiker, restauranger och kiosker. Mindre stationshus har redan sålts till kommuner eller det privata näringslivet. Bolaget äger kombiterminaler i Stockholm (Stockholm Årsta kombiterminal), Västerås, Nässjö, Helsingborg och Malmö. Flera av dessa drivs av kontrakterade företag vilket talar för att avyttringar i denna del vore möjlig.

I de tre största städerna Stockholm, Göteborg och Malmö är Jernhusen involverade i stadsutveckling i stadsdelar nära tågstationer på mark som företaget äger. Även om det säkerligen är projekt som är positiva för storstäderna, är det inte en statlig uppgift att utveckla kontorsfastigheter i stadskärnorna. Det är privata fastighetsutvecklare, inte skattebetalarna, som bör ta dessa risker – och inhämta vinsterna från framgångsrika projekt. Bolaget bör därför få ett ägardirektiv från staten att avyttra fastigheter i rimlig takt.

Referenser

Anders Forslund, En inkluderande arbetsmarknad, Forte Talks 2019 – Välfärd för framtiden (https://www.youtube.com/watch?v=Ngb_L1aALAs)

Arbetsförmedlingen, 2019: Arbetsmarknadsrapport 2019 (<https://arbetsformedlingen.se/download/18.76220699169bfc26b3fc46e/1560857891138/arbetsmarknadsrapport-2019.pdf>)

Arbetsförmedlingen, 2018: Subventionerade anställningar – en översikt (<https://arbetsformedlingen.se/download/18.4fb667a1169bfd2coa6998c/subventionerade-anstallningar-en-oversikt.pdf>)

A2015/881/A: Matchningsanställningen – nya vägar till jobb (<https://www.regeringen.se/49baf5/contentassets/6c68b43cob7c435d9acd9f9001c3f1be/matchningsanstallningen---nya-vagar-till-jobb-a2015881a>)

Budgetpropositionen 2020/21:1 (<https://www.regeringen.se/4a6ec6/contentassets/bc0f4b1a4ce844f2aa59949d09c93f29/hela-bp21-som-pdf.pdf>)

Coompanion, intervju, april 2021

Entreprenörskapsforum, 2020: Ny väg in? Soloföretagande, skatteregler och ekonomiska möjligheter (https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2020/06/Rapport_Krassen_Web.pdf)

Entreprenörskapsforum, 2020: Vägar till självförsörjning (https://entreprenorskapsforum.se/wp-content/uploads/2020/12/Vagar_till_sjalfvorsorjning_rapport_web.pdf)

Euroclear, 2020: Aktieägandet i Sverige 2020 (https://www.euroclear.com/dam/ESw/Brochures/Documents_in_Swedish/Euroclear_aktie%C3%A4garrapport_2020.pdf)

Evidens, 2017: Långsiktiga effekter av att äga och hyra sin bostad (<https://www.evidensgruppen.se/sites/default/files/L%C3%A5ngsiktiga%20effekter%20av%20att%20%C3%A4ga%20och%20hyra%20sin%20bostad.pdf>)

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2020:3 Morot utan piska – en ESO-rapport om stärkta incitament för kommunal effektivitet (https://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2020/09/2020_3-Morot-utan-piska_webb.pdf)

Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, 2018:2 Lönar sig arbete 2.0? En ESO-rapport med fokus på nyanlända (https://eso.expertgrupp.se/wp-content/uploads/2016/12/2018_2-L%C3%B6nar-sig-arbetet-2_o.pdf)

Friskvårdsföretagen, 2018: Folkhälsopolitik för kortare vårdköer (<http://www.friskvardsforetagen.se/wp-content/uploads/2018/11/Folkh%C3%A4lsopolitik-f%C3%B6r-kortare-v%C3%A5rdk%C3%B6er.pdf>)

Företagarna, 2020: Företagarnas granskning av Svevias anbudsgivande (<https://www.foretagarna.se/nyheter/riks/2020/januari/foretagarnas-granskning-av-svevias-anbudsgivande/>)

Förordning (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2017462-om-sarskilda-insatser-for_sfs-2017-462)

Försäkringskassan, 2015: Åtgärdsområden för att förebygga sjukfrånvaro (https://www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/9dfb65db-ec97-4281-a1c9-6c3f6bb2d663/diskussionsmaterial_atgardsomraden_for_att_forebygga_sjukfranvaro_kortversion.pdf?MOD=AJPERES)

Generation Pep, 2021: PEP-rapporten 2021 – Coronapandemins påverkan på barns hälsa
(<https://generationpep.se/media/2869/pep-rapporten-2021.pdf>)

Global Entrepreneurship Monitor, 2019: Entreprenörskap i Sverige – nationell GEM-rapport
(https://entreprenorskaforum.se/wp-content/uploads/2020/04/GEM2020_rapport_web.pdf)

Handikappförbunden, 2016: Remissvar: Förtydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, Ds 2016:14
(https://www.regeringen.se/4a0336/contentassets/909860eaa52f4cc682da9ea2a3e89edc/a2016-00994-a_svar_nr_024_handikappforbunden-.pdf)

IFAU 2018:12 – Arbetsmarknadspolitik för mottagare av försörjningsstöd
(<https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2018/r-2018-12-arbetsmarknadspolitik-for-arbetslosa-forsorjningsstodsmottagare.pdf>)

IFAU, 2012:6: Leder nystartsjobben till högre sysselsättning?
(<https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2012/r-12-06-leder-nystartsjobben-till-hogre-sysselsattning.pdf>)

Institutet för Hälso- och Sjukvårdsekonomi, 2019 (IHE-rapport 2019:5): Hälso- och sjukvårdsutgifternas utveckling i Sverige (https://ihe.se/wp-content/uploads/2019/09/IHE-Rapport-2019_5_.pdf)

Mitchell et al, 2013 American Journal of Preventive Medicine: Financial Incentives for Exercise Adherence in Adults (<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24139781/>)

Nackemson-Ekwall, 2018: Ett Sverige där anställda äger (https://www.globalutmaning.se/wp-content/uploads/sites/8/2018/10/GU_Ansta%CC%88lldaA%CC%88gerBok_165x242_low.pdf)

Omstartskommissionen, 2020: Idéer för ett starkare Sverige
(<https://chamber.se/rapporter/omstartskommissionen-ideer-ett-starkare-sverige>)

PWC, 2019: Från sjukvård till hälsovård (<https://www.pwc.se/sv/pdf-reports/halso-sjukvard/fran-sjukvard-till-halsovard.pdf>)

Romé, Åsa, 2014: Prescribed physical activity. A health economic analysis
(<http://lup.lub.lu.se/search/ws/files/3613031/4438660.pdf>)

RUT-rapport 2021:536 Skatt på lagfart och inteckning

RUT-rapport 2021:451 Vinstandelsstiftelse och förvärvslåneförbud

Samhall remissyttrande, 2016: Förtydliganden av lönestöden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga (Ds 2016:14)
(https://www.regeringen.se/4a0335/contentassets/909860eaa52f4cc682da9ea2a3e89edc/a2016-00994-a_svar_nr_008_samhall-.pdf)

Skatteverket - Skattebefrielse för företag med omsättning på högst 30 000 kronor
(<https://www4.skatteverket.se/rattsligvagledning/edition/2021.6/355541.html>, besökt 10 maj 2021)

Socialstyrelsen, 2020: Statistik om ekonomiskt bistånd 2019
(<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/statistik/2020-6-6808.pdf>)

Socialstyrelsen, 2018: Nationella riktlinjer för prevention och behandling vid ohälsosamma levnadsvanor (<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2018-6-24.pdf>)

SOU 2020:46: En gemensam angelägenhet – Betänkande av Jämlikhetskommissionen
(https://www.regeringen.se/4a23ec/contentassets/a60a4b64403e466fb7af8ab30a2399e2/sou-2020_46_vol-1_webb.pdf)

SOU 2018:90 För att börja med något nytt måste man sluta med något gammalt
(https://www.regeringen.se/48ddb/contentassets/906430d9feb248e984afbed18a37e65c/for-att-borja-med-nagot-nytt-maste-man-sluta-med-nagot-gammalt---forslag-for-en-langsiktigt-hallbar-styrning-inom-området-psykisk-halsa-sou-2018_90.pdf)

SOU 1996:172 - Licensavgift – en principskiss (<https://data.riksdagen.se/fil/7998C202-0539-4BD3-B704-C32BD492CEAF>)

SvD debatt, 5 april 2019: ”Staten måste säkra digital infrastruktur” (<https://www.svd.se/staten-maste-sakra-digital-infrastruktur>)

Svenska Dagbladet 20 oktober 2014: Friskvård lönar sig – men riskerar att gynna fel grupper
(<https://www.svd.se/friskvard-lonar-sig--men-riskerar-att-gynna-fel-grupper>)

SVT, 5 april 2019: Stor skillnad på hur mycket motion på recept som skrivs ut i riket
(<https://www.svt.se/nyheter/lokalt/orebro/regioner-anser-att-motion-pa-recept-borde-oka>)

Tillväxtverket, 2020: Förenklingsresan - sammanställda, analyserade och konkretiserade förenklingsförslag
(<https://tillvaxtverket.se/download/18.78563d971729d8c3af1a7242/1593584112050/Slutrapport%20-%20F%C3%B6renklingsf%C3%B6rslag.pdf>)

TNS Sifo på uppdrag av ViktVaktarna, 2017: Fler än var tredje struntar i friskvårdsbidraget – män betydligt sämre än kvinnor (<https://www.mynewsdesk.com/se/viktvaktarna/pressreleases/fler-aen-var-tredje-struntar-i-friskvaardsbidraget-maen-betydligt-saemre-aen-kvinnor-2112730>)

Witkowsky, 2018: Personalägda företag och den amerikanska ESOP-modellen
(https://static1.squarespace.com/static/5abb641ff93fd495aa773cf6/t/5b336fbc562fa7d3bac5f4e4/1530097623518/W_Personal%C3%A4gda-f%C3%B6retag-och-den-amerikanska-ESOP-modellen.pdf)

